

За Українську Самостійну Соборну Державу!
Воля Народом!

Воля Людині!

ВИЗВОЛЬНИЙ

ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

Ч. 7 (46)

ЛИПЕНЬ 1951

РІК IV

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний місячник

В и д а є :

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

LIBERATION PATH

Published by the

UKRAINIAN PUBLISHERS Ltd.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ :

28, MINSTER ROAD, LONDON, N.W.2.

З М І С Т

1. Є.О. НАПЕРЕДОДНІ ВИРІШАЛЬНИХ ПОДІЙ
2. З. К-ич..... ВИКОНАЙМО НАШІ ОБОВ'ЯЗКИ ПЕРЕД ВОЮЮЧОЮ БАТЬКІВЩИНОЮ
3. В.А.Ш. МОСКОВСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ НА ТЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ
4. К-а..... БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ДЕСПОТИЗМ І СПРОТИВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
5. В.Росенко..... ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ
6. М. Боеслав... ЇХ НАКАЗ
7. М. Трихрест ДЕ ЗАКОПАНО ВЛАСОВСЬКОГО ПСА?
8. О. Мезько..... УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА НА СОВЕТСЬКІЙ УКРАЇНІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ.
9. Ю. Модест ... „ЖИВИЙ ТОВАР”
10. М. Боеслав ... КУВАТИ ЙДУ МЕЧІ
11. Р. Б „НЕПОКІРНІ СЛОВА”
12. І. Ж АБН НА СВІТОВІЙ АРЕНІ
13. О. Д. М..... ВЕЛИКИЙ МАНІФЕСТАЦІЙНИЙ ЗДВИГ У ЛОНДОНІ
14. О. Д. ЗА ЗДОРОВИЙ ПАТРІОТИЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ
15. М. Боеслав ... ЧОРНОЛІСЬКІ ВАТРИ, МАТИ
16. (— ич) В ПОЛОНІ САМООБМАНУ
17. Н. Д. З ПРЕСОВОГО ФІЛЬМУ
20. ПОЖЕРТВІ.

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

LIBERATION
PATH

Рік вид. IV. Ч. 7 (46)

ЛОНДОН, ЛИПЕНЬ (JULY), 1951

Ціна — 1 ш. 6 п

НАПЕРЕДОДНІ ВИРІШАЛЬНИХ ПОДІЙ

Це вже така доля української нації, що вона завжди йшла проти панівних систем во ім'я нових цінностей і нового образу майбутнього. Так і тепер. **Україна стала символом волі й суверенності** для поневолених народів ССРСР, тому й має стільки ворогів. Хоч усім, хто здорово думає, є абсолютно ясно, що інакше не перемогти російського імперіялізму, як лише визнавши наші ідеї, проте ж, лише дехто на Заході має відвагу стати сміливо в захист цих ідей. А в нічому іншому, як лише в них, лежить запорука перемоги.

Стоїмо на порозі нової світової війни. Як Західний світ, так і Москва безперервно зброяться. На цьому тлі стоїть питання концепції війни, її стратегії. Передумовою мілітарної концепції і її змісту є завжди політична концепція, яка визначає основні елементи мілітарної. І, саме, тут перед нами стоїть тривожне питання, як цю справу розв'яже Західний світ.

США ставлять головну ставку на атомову бомбу. Їх метою є знищити індустріальні центри ССРСР, сподіваючися таким чином спаралізувати воєнну машину ворога. США ставлять повністю на технічну перевагу і, саме, нею плянують вирішити в свою користь війну, що стала вже неминучою. В консеквенції цього стоїть поважна загроза, що США збомбардують промислові осередки на теренах поневолених Москвою народів, бо якраз вони є головною матеріальною базою Москви. Українське залізо, хліб, вугілля і т. п., азербайджанська нафта, туркестанська бавовна, білоруський ліс, румунська нафта і т. д. — це головна матеріальна база московської воєнної машини. США беруть справу поверховно, вони не дивляться на те, що поневолені народи в нічому не винуваті, що їх скарги Москва використовує проти їх

волі для підбою світу. США, однак, не вглиблюються в суть справи і не хочуть зрозуміти, що можна вести війну інакше і можна швидше її виграти. Бо в чому річ?

За большевизм, як взагалі за кожную форму російського імперіялізму, несе відповідальність ніхто інший, а виключно московський нарід. Він його виростив, захищає і за нього в кожному відношенні відповідає. До сьогодні немає жодної політичної організації серед московського народу, яка б відсахнулася від імперіялізму. Всі, як один, його підтримують. Таким чином несуть відповідальність перед цілим світом, бо загрожують світові ніхто другий, як лише московський нарід.

Московський імперіялізм — хоче хтось того чи ні — треба по суті утотожити з московським народом, щоб зрозуміти істоту лиха і не вдаряти в невластиве місце. Було б помилкою призабувати цю правду. Є зовсім окремою справою, як тактично поступати, щоб демобілізувати російський нарід, розкласти його зсередини, так як цього вимагає стратегія боротьби, щоб не скріплювати його ще більше в ехидних підступних методах боротьби. Але нам ідеться в тій статті не про з'ясування всіх нюансів тактики, але про діагнозу лиха. Ми стверджуємо з цілою певністю, що вина за всі лиха лежить на московському народі. Він загарбав наші землі, він готовить нові війни, він іде на підбій світу і т. п., отже, запобігти лиху можна лише тоді, коли буде переможений московський нарід. Щоб це зробити, Захід мусить зосередити свою увагу, передусім, на московську етнографічну територію і повести війну не проти поневолених народів, які борються за свою незалежність і є найбільшими ворогами Москви, а проти московського народу. Якщо мають бути вжиті

атомові бомби, то мають вони впасти на **етнографічну московську територію**, на Ленінград, Москву і т. п. Якщо мають гинути від атомових бомб люди, чи перемінятися в руїни краї, то хай це буде земля і люди того народу, **який хоче завоювати світ, який є відповідальний за війну**, а не землі і люди підбитих, поневолених цим московським народом — народів України, Білорусі, Туркестану і т. д.

Отже, якщо має бути поведена нищівна атака, хай же вона зосередиться там, де є спротив проти Заходу, де є джерело неспоккою і тиранії, де сидить ворог, а не там, де є приятелі Заходу. Було б помилковим розуміти наші твердження, як заклик винищувати московський нарід. Ми далекі від цього. Але в обличчі загрози атомової війни, ми мусимо звернути увагу Заходу на це, **хто його ворог, а хто приятель**. Хто несе відповідальність за московський імперіалізм і агресію, а хто впав їх жертвою і є запеклим ворогом московсько-большевицької тиранії.

Коли західні штаби розпрацьовують сьогодні стратегію війни, то вони мусять бути свідомі, куди спрямувати головний удар. У ситуації атаки Заходом московської території, якщо за поневоленими народами будуть визнані їхні цілі, вони самі на своїй території розправляться з московськими наїзниками, при умові, що західні сили зосередять свою сконцентровану атаку на властиву московську етнографічну територію. В такій ситуації московські війська муситимуть боронити своєї власної землі і не будуть у силі висилати своїх дивізій на Україну і інші терени. Якщо Захід визнає цілі АБН, советська армія буде розпадатися на національні армії і бійці переходитимуть до повстанських армій поневолених народів, які, при технічній допомозі Заходу, розправляться самі з московськими арміями на Україні і інших країнах. Національні повстанські армії поставлять на свою користь теж усі промислові заводи, які не будуть служити більше Москві, як її матеріальна база. **Не треба нищити Донбасу, Баку, Дрогобича**, бо при правильній концепції війни Заходу, національні повстанські армії їх займуть та охоронять. Якщо треба буде на деякий час унешкідливити припинивши їх продукцію, тоді це зроблять вони самі так, щоб не довести до повної руїни, але й щоб унеможливити Москві їх експлуатацію проти Заходу. Ключ ле-

жить тут у національних революціях, які вибухнуть на землях, поневолених Москвою, і поставлять промисл своїх країн на службу своїх народів, а не московської воєнної машини.

Захід повинен атакувати у випадку війни російську етнографічну територію всіми доступними йому засобами, а поневоленням народам треба допомогти технічно, матеріально й політично, бо людської сили їм вистачить, щоб розправитись з московсько-большевицькими наїзниками. Очевидно, що дивізії, організовані з полонених, треба зараховувати до наших людських сил, як теж українців, які живуть поза рідними землями на теренах альянтів. Це торкається також і всіх інших поневолених Москвою народів.

Ми рівнож не заперечуємо можливості розсадити зсередини СРСР без розпочаття Заходом світової війни, якщо Захід поведе розумну політику по відношенні до поневолених народів. Це значить, коли негайно Захід розпічне в нашому змислі і по-нашому змісту політичну й пропагандивну акцію, технічно-мілітарну допомогу підпільним рухам, коли координуватиме свою акцію з акцією поневолених народів і т. п.

Така політика Заходу, правда, може спонукати москалів першими розпочати воєнні кроки, військову агресію, але в той час можуть вибухнути національні революції, які зразу зльокалізують війну. Захід тоді потребуватиме в першу чергу допомагати повстанським арміям поневолених народів, щоб зсередини розбити російську імперію. Тим чином він виелімінує, витлучить із сфери фронтів проти нього всі території поневолених народів, отже, і їх матеріальні ресурси. Звужені до етнографічних меж російські ресурси ніяк не видержать у порівнянні з господарським потенціалом США і Британії, не згадуючи інших західніх держав.

Найпростіший шлях перемоги над Росією — це підтримка фронту національних революцій.

Найпростіша метода уникнення світової війни, згл. її негайної зльокалізації — це національні революції за піддержкою Заходу.

Щоб це могло статися, мусить Захід пізнати і витягнути практичні висновки з правди: ворогом Заходу і всього світу не є свободолюбні народи, поневолені Москвою, а тільки виключно російський імперіалізм, який виріс і закріпився на російській ет-

нографічній території. Тому, коли московський нарід не повстає проти імперіялізму, ані його не засуджує, а, навпаки, його підтримує, треба Заходові підготувати свою стратегію війни проти нього і не нищити земель поневолених народів, які є приятелями народів Заходу і уважають їх своїми союз-

никами в боротьбі, а не спомагачами їхнього поневолення, ані руїниками їх дібр чи вбивниками їх дітей.

Поневолені народи простягають Заходові руку приязні. Коби лише, на нещастя для всього світу, не зависла вона в повітрі?!

Е. О.

ВИКОНАЙМО НАШІ ОBOB'ЯЗКИ ПЕРЕД БАТЬКІВЩИНОЮ

(До завдань нашої еміграції за океаном)

Передумовою всякої підготовки до війни є психо-моральна, тобто революційна нашіа активу, а через нього народних мас. А це можна досягнути лиш переставленням роботи на масові революційно-політичні рейки, що матиме відгомін безпосередньо на всіх відтинках підготовки на випадок війни.

Тому треба посилити масові політичні акції, демонстрації, маніфестації і т. п., в яких має приймати участь кожний політичний емігрант. Конче треба скріпити нашу видавничу чужомовну діяльність, треба підготовляти й вишколювати кадри для краю, допомагати вилонювати їх з надрів народної гущі, що є можливим лише в динаміці дії, яка є пробою характеру людини. Революційний кадр і захоплені великою ідеєю народні маси — це запорука успіху. У випадку вибуху національно-революційного збройного зриву — напр., у зв'язку з війною, як одною з нагод — основним елементом нашої стратегії буде включитися в цей революційний процес під керівництвом крайових сил. Тоді треба доложити всіх зусиль, щоб скріпити визвольну боротьбу на Рідних Землях. Звідти випливає наше головне призначення: **допомогти визвольній боротьбі на Землях не лише технічно, матеріяльно, морально-політично, але й людським матеріалом.**

Крім цих завдань, які зобов'язують українську еміграцію, всіх наших людей на чужині, де вони не жили б, є окремі завдання нашої еміграції в США, Канаді, Австралії, а може і в Південній Америці. За певних передумов ця справа є актуальною також у деяких державах континенту, де є вже частина українців натуралізованих, тобто таких, що прийняли чуже громадянство (Франція)

і своєю кількістю можуть уже важити при певних рішеннях. Якщо ця частина українців зреклася української державної приналежності, приймаючи з різних причин чуже громадянство, **але зберегла українське серце**, завдання її перед Україною стають особливими. Цим людям треба дати окрему місію, яку кожен зможе виконати. Це неправда, що наш нарід у Канаді чи США є зматеріялізований. Українська еміграція є ідеалістично наставлена, стоїть лише питання, чи провід її доріс до цього, щоб цей ідеалізм розворушити, перетворити в активно діючу бойову силу.

Чому, напр., комуністи потраплять у „зматеріялізованій” Америці робити рисковні демонстрації, віча, походи і т. п., а чому для некомуністів ця сама народна маса є „зматеріялізована”?

Тут, очевидно, не винуваті маси, а провід і відсутність великих ідей. Даймо пориваючи, пов'язану з дійсністю народу, ідею, а народні маси підуть на кожний чин, спрямований для добра й визволення України. В США і Канаді є свобода. Це країни, в яких живуть люди різного національного коріння, які оставили свої батьківщини з дуже різноманітних причин. Одні шукали соціальної волі і там її знайшли. Інші шукали заробітку, ще інші свобідно почитати Бога, ще інші прогнані з батьківської землі, або безпритульні, а багато з них з мотивів **національного переслідування**, як, напр., ірландці, литовці і відомо, численні українці. Коли доля закинула їх так далеко від рідних берегів, яких вони ніколи не зреклися й не зречуться, бо немає другої України, ані другого Дніпра, то треба дати цим людям перспекти-

ву служби **Україні**, яка ген-ген за морями, але не перестала бути **обітваною землею для українського серця**, байдуже в якій частині земної кулі воно не билось б.

Відомо з історії, як багато причинилися ірландські емігранти в США до здобуття незалежності Ірландії. Чому такої ролі не можуть виповнити українці по відношенні до України, будучи громадянами Америки? Справа стоїть так: крім безпосередньої допомоги Україні треба впливати на офіційну політику США по відношенні до Росії. Треба питомою вагою численного українського населення в США старатися поштовхувати американську політику на інші, як досі, рейки. Одним із засобів, що мають поважний вплив, є голосування, тобто вибори. Коли б українці йшли одноцілим блоком, коли б не ділилися в тому відношенні на партії і групи в США чи Канаді, але голосували і підтримували таку партію і такого кандидата на президента, губернатора стейту тощо, які захищатимуть розподіл російської тюрми народів на національні держави, зокрема ж українську самостійність, тоді американські державні мужі в своїй закордонній політиці мусіли б рахуватися з голосами українців. Більше того, якщо б литовці, лотиші, поляки, білоруси, козаки і загалом усі ті американські громадяни, які вийшли з-поміж тих народів, які тепер знаходяться під московським ярмом, солідарно підтримували лише таку партію і такого кандидата, що мають точно означену, для них прихильну програму по відношенні до російської імперії, тоді є можливо основно змінити політику США, яка мусіла б заперестати підтримувати єдинонеділимську концепцію. Думаємо, що поважна кількість населення, яке походить з країн з-поза залізної заслони, знаходиться в США чи Канаді. Уважаємо, що КУК у США виповнив би правильніше свою роль, якщо б він під цим кутом єднав українців, як чинник американської політики. Є шкідливо, коли українці, литовці і інші поділяють свої голоси з погляду внутрішньої політики США, тої чи іншої партії, того чи іншого кандидата на губернатора стейту, чи президента, члена конгресу чи сенату. Треба, щоб голоси були віддавані лише на таких кандидатів і, взагалі, підтримували політику таких державних мужів, які є проти „єдиної неділимості”, щоб при піддержці українцями, білорусами і т.д. рішав **примат закордонної по-**

літики США, її якість, зміст, напрямок — нам приязний, чи неприхильний, а не обіцянки внутрішніх соціальних благ. Бо в перспективі, в основному, хто піддержує розвал тюрми народів, цей на дальшу мету в найбільшій мірі спричинюється до **добробуту найширших мас США**, бо зі знищенням російської тюрми народів **не буде загрози для миру в світі**, і багаті США зможуть спокійно присвятитися піднесенню життєвої стопи робітництва, замість кидати мільярди на зброєння проти Росії. Таким чином, хто підтримує політику розподілу Росії-імперії, цей у найбільшій мірі діє також соціально в інтересі передусім робітничих мас США, які не потребуватимуть проливати своєї крові, і всі матеріальні добра будуть зужиті в їх користь.

Закид, що такою політикою ми пробували б комплікувати якісь внутрішні справи США, зовсім невірний. Коли Стассен підтримує ідею незалежної України, чому не мали б українці, що стали громадянами США його піддержати. Чейже Стассен знає краще інтереси США, ніж наші емігранти. Інтерес США лежить на лінії інтересу України, коли візьмемо інтерпретацію цієї справи Гарольдом Стассеном. Без ствердження національної ідеї — немає перемоги над большевизмом. Отже, кожен, хто прагне перемоги Америки, мусить підтримувати національну ідею саме в найістотнішому інтересі США. Наше завдання мусить лежати в цьому, щоб зрушити народні маси українського походження в США, щоб вони при голосуванні руководилися **національними мотивами**, критерієм закордонної політики США, а не другорядними внутрішніми мотивами. Найбільша загроза йде ззовні від большевизму, отже в інтересі Америки і України діє той, хто дає розв'язку справи **перемоги над Росією**.

Погляньмо, як російські емігранти обсіли весь стейт-департамент і унапрямяють його політику. Ніхто не бачить у ньому шкоди для США ані „недемократичности”, хоч ця політика веде до загибелі Америки так, як завела Гітлера. Чому, отже, політику підтримки національно-визвольних рухів, яку захищають такі видатні американські політики типу Стассена, Керстена, Сміса, Клея і ін., мав би хтось уважати шкідливою?

Українці і інші національності в США повинні під час виборів орієнтуватися на

таких кандидатів і партії, які ставлять на **національні держави**, а не на „єдину неділиму” тюрму народів, які є **безкомпромісово антибольшевицькі**, а не лявіранти чи ізоляціоністи. Словом, підтримувати того, хто **сприяє визволенню батьківщини**, з якої нас ворог вигнав. Якщо б Український Конгресовий Комітет прийняв таку лінію політики, він мав би атут для впливу на політику урядових чинників при своїх заходах допомогти визвольній справі. Це був би аргумент **нашої сили**, а не лише апель до серця.

Коли б удалося поширити таку політичну акцію на десятки мільйонів емігрантів з інших країн з-поза залізної заслони, то з нею мусів би рахуватись кожний серйозний політик. Не забуваймо, що останні вибори виграв президент Трумен лише різницею понад мільйон чи півтора мільйона голосів.

З ЦИКЛЮ: РОСІЯ І МИ

В.А.ІІІ.

Московський імперіялізм на тлі Української дійсности

(Порядком обговорення)

Для протирежимної московської еміграції нині, всіх її фарб і відтінків, поневолені большевизмом народи, а передусім українці, як і для большевизму, є її найбільшим ворогом і, коли б вона, ця московська еміграція, мала силу і право, вона так само, як і большевики, немилосердно відправляла б нас на Воркуту і Колиму, в бухту Кожевнікова, або й на той світ прямо звідтіля, з еміграції, як „злочинців”, які намагаються розподілити „матушку Рассею”. В цьому відношенні всі москалі однакові і всі вони одні одних варті. Меншовики варті большевиків, демократи — монархістів, а всі вони разом варті солідаристів. І можемо бути певні, що коли придуть до влади білі московські „демократи” завтра, то вони так само, як і большевики, будуть нищити нас, будуть ганятися за нами з собаками, будуть випалювати цілі села, вирубувати ліси, переселявати цілі райони, висилати до концтаборів мільйони, тільки за те, що ми **не хочемо бути поневоленими, що хочемо вільно жити у власній хаті,**

Цих декілька думок даємо під розвагу українським американським компетентним чинникам і широкому загалові українців США, а теж Канади, Австралії, а може й Південної Америки.

3. К-ич

„З Україною Ви мусите бути якнайтісніше духово пов’язані. Ви мусите жити нею, її прагненнями і боротьбою. У Вас не сміє вселюватись зневіра в успіх нашої великої справи. Вас не сміють підточувати сумніви щодо правильности нашої боротьби на Землях. Інакше Ви ніколи не запалите чужинців вірою в справедливність наших змагань, не прищепите їм переконання в доцільности нашої боротьби, не з’єднаєте прихильности для свого народу”.

(Зі „Звернення Воюючої України”)

працювати для своїх дітей і для власного народу та бути в світі й перед Богом не пасинками, а вільними і рівними в колі інших народів. За те, що поневолені народи не хочуть бути погноєм для імперської московської культури, а хочуть бути творцями власних культур і збагачувати не російську імперію, а збагачувати свої держави, а через них світ.

І оті наші прагнення, здавалося б, святі й благословенні Богом, чисті й чесні перед людьми, викликають страшний опір і звіринну ненависть до нас московських большевиків і московських емігрантів на чужині перебуваючих.

Московська еміграція східно закликає нас сьогодні об’єднатися з нею для повалення большевицького панування. Але поневолені народи вже втратили віру в можливість існування будь-якої дружби з Москвою всіх її урядових барв.

Україна в 17-му столітті, як відомо, була простягнула руку дружби московському цар-

ству. То була рука будівничого Української Гетьманської Держави — Богдана Хмельницького. Але московське царство замість такої дружньої руки, простягнуло Україні костисту лапу ведмеда, опустило на горло Україні, винищуючи її провідну верству, козацьку старшину, топчучи ведмежими лапами багату в ті часи українську культуру, висилаючи на Сибір цвіт української інтелігенції, забороняючи українську мову, поливаючи Україну кров'ю немовлят, стариків і жінок, вирізуючи всіх мешканців столиці гетьманської — Батурина, винищуючи український нарід голодом, тяжкими роботами на будівництвах тогочасних міст, каналів і фортець, вбиваючи і винищуючи населення України своїми походами на підбиття народів Азії і т. п.

В ті часи більше 20 відсотків населення України було винищено тільки за це, що воно було українське. **Панування московських царів над Україною не багато чим різнилося від сучасного панування на тій же самій Україні большевицьких диктаторів.**

В 1917 році той самий А. Ф. Керенський, що сьогодні оголошує дружбу народів Росії у Федерації, коли тодішній соціалістичний уряд України домагався не відокремлення від Росії, а лише культурної автономії, теж простягнув „руку дружби“, пропонуючи післати українські полки на фронт розбити Німеччину, а потім обіцяв говорити про українські справи. А коли Україна впіймалася на цю вудку — Керенський раптом змінив „руку дружби“ на костисту ведмежу лапу, загрозивши Україні, що він, Керенський, як головнокомандувач армії, зніме полки з фронту й кине їх на знищення „сепаратистичного“ руху на Україні. Це той самий Керенський, що так хоробро й завзято боровся з українськими „сепаратистами“ і так низько-уклібно плазував перед большевиками і так боязливо тікав від цих самих большевиків, забувши, що він головнокомандувач... Таким чином за трагедію України, всіх поневолених большевиками народів і за трагедію всього світу відповідальним є нині той самий Керенський, що знову хоче стати „головнокомандувачем“ народів Росії в їх боротьбі з большевизмом. Але поневолені народи нині ані Керенському, ані будь-кому вже не повірять. Поневолені народи охоче приймуть руку

дружби від кожного того, хто виступить не лише проти большевицької костистої лапи ведмеда, а проти кожної лапи московського імперіялізму, що поневолює, що хоче перебрати ключі тюрми народів, якої катом є нині Сталін.

„Свобода народам! — Воля людині!“ — це сьогоднішнє гасло наших визвольних змагань. Боротьба з большевизмом сьогодні йде по лінії національного визволення. Там, де немає національного поневолення, там, як бачимо, немає і руху спротиву большевицькому тоталітаризмові. Московська нація не є поневоленою, а тому там немає й не може бути спротиву і підпільної боротьби проти большевизму. Спротив і боротьба йде на теренах народів поневолених, іде силами поневолених. От чому вся жорстокість большевизму скеровується Кремлем на т. зв. Союзні Республіки. От чому з України, напр., нині, як і з інших республік вивозять сотні тисяч людей на поселення в інші дикі місцевості, от чому з українських заводів і фабрик вивозять нині українських робітників, а на їх місце приїжджають робітники з Уралю і Зауралля. От чому українських колгоспників зганяють з різних сторін за десятки й сотні кілометрів в степи, а села, що будувалися дідами й прадідами, заоряються, засіваються. Це все робиться для того, щоб відорвати українця від його національного ґрунту, щоб кинути його в нове й вороже оточення і в цей спосіб асимілювати його, убивши в ньому його національну душу, бо в ній, у тій душі, большевики вбачають причину й джерело української неупокореності.

В Україні сьогодні ще сильніше, як дотепер, іде наступ на знищення провідної верстви України. Стара інтелігенція винищується по тюрмах, в підвалах МВД, по концентраційних таборах, а нову, національно-свідому інтелігенцію, вивозиться на працю в інші місцевості, до Азії, або й до самої Москви. Вищі учбові заклади, що їх так хвалькувато перечисляє большевицька пропаганда, хоча й розташовані на Україні, але вони є московськими, з московською професурою і, як не дивно, але це факт, — з московськими студентами. Так, нпр., у Київському Університеті імені Т. Шевченка, як подавало нещодавно київське радіо, в цьому році прийнято лише з самої Москви 1326 студентів. Львівський

Університет, де уродженці ЗУЗ і львов'яне не знають московської мови, виклади ведуться московською мовою, бо студенти української не знають. Теж саме в Чернівецькому, Ужгородському і по всіх вищих наукових закладах.

Дозволивши в середніх школах вести навчання українською мовою, батьки, що посиляють дітей до такої школи, попадають на списки „неблагонадійних“, а самі діти, скінчивши таку середню школу, замикають собі шлях до дальшої освіти. Їх відкидають з причини — як це подавало київське радіо — незнання російської мови.

Україну нині з усіх сторін стараються русифікувати. Намагаються крім цього все населення ожебрачити та довести його до такого стану, коли в нього, по думці кремлівських катів, не буде вже ніяких думок, крім одної — не вмерти з голоду. І щоб цього досягти, населення України, головню селянство, обкладається такими податками, яких майже ніхто не встиг виконати. Державні позики, хлібозаготівлі, м'ясозаготівлі і т.п., досягають такої висоти, що селяни примушені купувати це все у держави, платити, напр., за центнар жита 160 карб., а здавати державі хліб по 5 карб. і 60 коп. за центнар. За невиконання м'ясопоставок відбирають корів. За невиконання хлібопоставок, лісопоставок і т.п. засуджують на п'ятнадцять років ув'язнення. Обкладається податком кожна деревина, кожний куш. Колгоспник, який працює на рабській праці в колгоспі, але має біля хати шматок землі, навіть з тої землі, на якій стоїть його хата, мусить платити державі окремо продуктами, вартість яких сягає понад тисячу карб. Це за шматок землі — одну або дві десятини гектара.

Але це жорстоке гноблення і грабування українського народу, що в плянах большевицьких окупантів мало перетворити український нарід на мовчазних упокорених рабів, на ділі ж скерувало український нарід на розшуки нових форм і нових стилів боротьби.

Цими новими формами і новим стилем характеризуються останні роки визвольної боротьби на Землях. **1945-48 роки характеризуються масовими збройними чинами УПА, яка героїчно боронила український нарід від виселення його з українських земель, від примусової колективізації, від заселення України чужим елементом з центральних московських земель, збро-**

єю добувала награваний в Україні хліб, розбивала магазини й роздавала голодуючому населенню, і рівночасно відділи УПА маршували на терени країн поневолених большевиками і їх сателітів — Польщі, Словачії, Румунії, Білорусі, нав'язуючи контакт з визвольними рухами цих народів, закріплюючи ідею спільного фронту боротьби з московським большевизмом. Це була необхідна і найідеальніша форма боротьби в ті часи. Правда, ця форма боротьби вимагала від українського народу колосальних жертв, але ті жертви не пройшли марно. Вони досягли потрібних результатів та підготували твердий ґрунт під нові форми боротьби, поклали основи під новий стиль, що ним характеризуються роки 1950-51.

Стоячи в обличчі неunikненого удару двох світів і розуміючи, що в цьому ударі буде вирішуватися — бути чи не бути Україні вільною, самостійною, соборною державою, керівництво визвольною боротьбою українського народу — УГВР і її авангард — ОУН-УПА, для збереження живої сили України, збройну боротьбу обмежило до мінімальних, найнеобхідніших бойових акцій. Натомість усю силу і все уміння, вироблене десятками років у підпіллі, **кинули на розбудову підпільної сітки ОУН по всій Україні, на поширення наших ідей, кличів і проникнення ними всіх шарів українського суспільства, щоб приготувати національно-визвольну революцію на час воєнного удару двох світів, чи інших догідних до цього умовин.**

Така боротьба й підготовка ведеться нині в усіх царинах підсоветського життя. Вона ведеться в колгоспах, на фабриках, заводах, копальнях, у військових частинах, в учбових закладах і т.д. Ведеться вона тисячами листівок, брошур і книжок, що друкуються в підпільних друкарнях ОУН і УПА. Ведеться вона, ця боротьба, малюнками українських митців і малярів, що включилися в підпільну боротьбу, українськими поетами, письменниками й журналістами, що своїми писаннями розкривають облудну пропаганду офіційних писарчуків кремлівських запродавців. Ведеться ця робота й боротьба підпільною Українською Церквою, що з підпілля, з катакомб, розкриває агентурну роллю сучасного московського православ'я і боронить християнства на Сході Європи.

Україна нині, в 1951 році, бореться, як ніколи досі. Бореться проти московсько-большевицького окупанта зброєю і всіма її доступними засобами в рядах ОУН-УПА на чолі з революційно-визвольним урядом УГВР, у спільному Антибольшевицькому фронті Народів за вільне державне життя на руїнах СРСР.

Західний світ, особливо ті американські кола, що піддержують білих російських імперіялістів, мусять зрозуміти, що на Керенському, з його облудною пропагандивною

федерацією, на терени, де буде йти національно-визвольна революція поневолених Москвою народів, в'їжджати більше, як небезпечно. „Єдина й неділіма Росія" вже тріщить по своїх рубцях і її зшити не вдасться, навіть при наявності найновішої техніки і найбільш вирафінованої московської пропаганди. **Боротьба проти большевизму — це боротьба проти московського імперіалізму взагалі, за вільні національні держави на руїнах московської імперії.**

З КРАЙОВИХ МАТЕРІАЛІВ

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ДЕСПОТИЗМ І СПРОТИВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

(СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД РІВЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 1949 РІК)

(Закінчення)

АДМІНІСТРАЦІЯ

При розгляді цієї сторінки большевицької держави звертає на себе увагу слідуюча особливість: вся адміністрація в райцентрах складається з елементу присланого зі Сходу. По селах рівнож понад 30% голів сілрад є прислані і поставлені „вищою" владою. Національність їх важко усталити. Розмовляють російсько-українською мовою, а прізвища їх закінчуються переважно на — ко. Загальна характеристика цього елементу така: шкурники, шукачі наживи, безхребетники, вислужники і, крім цього, крайньо ворожо наставлені до місцевого населення.

Ця загальна характеристика відноситься до цього елементу, який очолює большевицькі адміністративні установи, цебто: райпартком, райвиконком, РО, МВД, МГБ, райфінвідділи і т.п., а по селах — сілради, участки тощо. Цей елемент відзначається не тільки вислужництвом большевицькій владі, але й своєю аморальністю і хуліганством. Інакше кажучи, це елемент, який виломався з-під громадської моралі і зайняв місце собак-служок ворожій народові владі.

Що торкається всіх службовців менше відповідальних установ по райцентрах і селах (медпункти, школи і т. п.), то серед них буває різно. Є серед них також одиниці заагітовані партією, чи члени партії, які

допомагають большевицькій владі здійснювати її пляни, напр., беруть участь у „кампаніях" по організації колгоспів, хлібозаготівлі, здирання державної позики і навіть вивозу на Сибір місцевого населення. Але це лише одиниці. В більшості ці службовці працюють в установах тому, що мусять жити і бувають серед них люди солідні, чесні, які уникають участі в згаданих „кампаніях".

Політична свідомість цих останніх така: вони незадоволені з існуючого сьогодні порядку й хотіли б якнайскорішої зміни, але в ліквідацію такого режиму народними революційними силами, без самочинної зміни у „верхушці" цього режиму, або без вмішання зовнішніх сил — вони не вірять. Впливає на це страх перед МВД-МГБ, який гальмує їх усякі політичні пориви. Ці органи (МВД-МГБ) настільки контролюють життя цих людей, навіть в особистому житті, що ті люди не в силі протиставляти свій політичний погляд протилежний большевицькій владі. Постійна перевірка їх мешкань, течок і інших предметів в оточенні даного працівника та контролю руху (де ходив, що робив, з ким бачився і т. п.) — це повсякденне явище в житті цих громадян. Крім цього, не дає їм спокою і партія. При кожній установі існують т. зв. політуртки, якими керують члени партії — службовці з даної

установи, або особи призначені з райпарткому. Ці політгуртки займаються вивченням історії СРСР, історії ВКП(б), біографії Леніна і Сталіна і т. п. Щоб не стягати на себе підозріння — службовці даної установи не можуть відмовлятися від участі в цих політгуртках. Такі політгуртки існують і по селах при семирічних школах.

Окресним моментом, що вартий уваги при наświetленні большевицької адміністрації, є це, як большевики кплять собі з народу, власливо з його виборчих прав. Напр., скільки було галасу про народні права в часі „виборів” депутатів „трудящих” до т. зв. обласних, районних і сільських рад, яких першою функцією мав бути вибір „виконкомів”. В дійсності бачимо, що й сліду не видно у виконванні радами цих функцій. Хто може бути таким наївним, щоб повірив у це, що сільські ради вибирали різних Петрових, Пісваревих і т. п., якими, як уже сказано, обсаджено по селах понад 30% „виконкомів”. Не знайдеться ані одної особи з цих рад, щоб знала вартість цих типів, їх походження, їх минувшину, або хоч щобудь із цього. За районну управу немає чого й говорити. На початку, в пропагандивних цілях, ставлять деяких місцевих большевицьких вислужників, але скоро замінюють їх якимись Чалими зі Сходу. Вся функція цих рад хіба тільки фіксується в протоколах, а про чинність їх немає ніде жодних позначок. Тай не диво, **які вибори, такі й ради, така й функція.**

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА

Большевицька партія розперезано вихваляється великою „прихильністю” з боку народних мас. Чи в цьому є хоч крихітка правди, доказують зроблені нами висновки при наświetлюванні кожної ділянки політичного і, взагалі, громадського життя в большевицькій державі. Проте, найбільше компромітують большевиків у їхній брехні такі їх чинники безпеки — МВД і МГБ. Їх розбудова і дії по районах спрямовані, власне, проти народу. Не масмо заміру розглядати цю справу в цілості, але тільки показати це, що є під безпосереднім спостереженням і взагалі з чим приходить громадянству зустрічатися у цій ділянці життя.

Українське громадянство пережило й відчувало на собі режими багатьох наїзників: російсько-царського, польського, німецького

і, врешті, російсько-большевицького. Всі вони — запеклі вороги українського народу і приходять на його землю в замірі по-зłodийськи експлуатувати багатства цієї землі, а нарід по-варварськи гнобити і, як націю, всіми засобами зліквідувати. **Проте вершок досконалості в розбудові апарату гноблення народу, матеріального визиску і, врешті, ліквідації української нації показала, власне, московсько-большевицька партія.** Поліційні сили в терені є тим чинником, який большевики поставили на варті своїх злочинних дій супроти народу. Ці поліційні сили своїм розміром і своїми діями перевершують такі ж сили всіх дотеперішніх вищезгаданих наїзників. Місцеве старше громадянство не пам'ятає подібного явища за жодного попереднього наїзника.

На цьому місці подаємо деякі відомості з тої ділянки, якими в даний час диспонуємо. І так, напр., в районі Острожець, Рівенської області, до якого належить біля 40 сіл (більших і менших), утримується біля 50 осіб штатної служби МГБ (сталій гарнізон червонопагонників). Гарнізон цей приміщений у райцентрі в двох окремих будинках. Кожна ця окрема частина має по кільканадцять собак, яких, поза використанням при операціях у терені, тренують на спеціально призначених для того площах. У терені стало перебувають старшини МГБ (лейтенанти) з групами бійців (6-10 і більше). Бійці в таких групах постійно міняються, а старшини лишаються все ті самі. Їм призначено по 5 або й більше сіл для стислої розробки і сталих операцій: ночами — засідки, днями — ревізії. Крім цього, для більших операцій (провірка лісів, докладні ревізії по селах) прибуває додаткова сила з обласного центру, не менше 50 осіб.

Окремо ще утримуються в райцентрах кілька десятків міліції, МВД і участкової міліції. МВД також стало перебуває по селах і для особистої охорони користується колгоспною вартою чи „стрибками”, а в акції співпрацює з групами червонопагонників. Має також до помочі ще й платних тайняків із звироднілого місцевого елементу. Виконність цих двох відділів — МВД і МГБ — нічим не різниться між собою, їх ціль одна, лише оформлення інше.

Такої озброєної зграї нараховується в районі більше 100 осіб, не рахуючи „стрибків” і озброєних службовців.

Для чого і проти кого утримується вся ця зграя озброєних большевицьких гайдуків? Не для публічного спокою і не для охорони населення, якому ніяка небезпека не загрожує, **крім большевицької влади і її посіпак.** Зрештою, якщо й бувають в терені випадки кримінального характеру (злочинства й грабунки), то ті органи безпеки навіть не звертають на це уваги. Значить, **усі ті операції спрямовані на побороення українського революційного руху, який успішно розвивається для національного й соціального визволення народу.**

В цілях побороювання українського революційного руху підслуховують розмови громадян, контролюють різними методами їх думки, ночами перевіряють селянські хати, роблять засідки під хатами, по стежках, дорогах і т.п. Щоденне явище: перевертання й перекопування землі в господарських забудівлях, арешти й переслуховання осіб різного віку, вивіз на Сибір у нічому невинних родин, у цьому числі старців і дітей.

Як бачимо, для цієї роботи не вистачає самих районних відділів МВД, МГБ, міліції, „стрибків” і т. п. Часто відвідують терен групи (більше 50 осіб) з обласного центру. Коли ще додамо цей факт, що деякі з районних службовців озброюються, то все це, взявши разом, **буде яскравим доказом, до якої міри большевицька влада „тішиться прихильністю” народу — з одного боку, і яке довір'я мають большевики до народу — з другого боку.**

Неодноразово вже большевики зверталися до народу припинити боротьбу, а революціонерів-бандерівців закликали зголоситися з повинною і буде все їм прощено, заявляючи, що цих, які досі цього не зробили, залишилися тільки рештки. Проте, на початку 1950 р., знову поліція зганяла людей, старих і молодих, на громадські зібрання, де грозили людям в'язницями, Сибіром за зв'язки з бандерівцями та проголошували наказ міністра державної безпеки — Ковальчука про прощення тим бандерівцям, які залишать боротьбу, обіцяючи їм такі умови „вільного” життя, яких не мають звичайні громадяни СССР. Такі вимушені поступовання большевиків **доказують, до кого росте народна прихильність.**

ШКОЛА

В шкільному житті большевики також відзначилися своїм „поступом”. Уведено нові

підручники, більше насичені большевицькою пропагандою, більше зближені мовою до мови „старшого брата” (зрусіфіковані), ніж були попередні. Партія взяла вчителів більше під свою „опіку”, які знову, в свою чергу, більше посягнули по душі шкільної молоді — насильно затагують у піонери, впокоють думку про „велич і могутність” радянської держави, про „добробут” завдяки большевицькій владі, про „опіку” партії і Сталіна над народом, а зокрема над дітьми і т. п.

На вчительських конференціях райкомпартії рішуче виступили проти вчителів, закидаючи їм, що вони не проводять пропагандивної роботи на селі, що зживаються з місцевим населенням (одружуються, ходять до церкви, тощо), розмовляють „паразитною” (місцевою — українською) мовою, а найважливіше, що не організують по школах піонерів, не виховують дітей у большевицькому дусі і т. п. Учителям загрожено, що оскільки такий стан триватиме далі — будуть потягнені до відповідальности.

Вслід за такими конференціями почалась нагінка на дітвору — насильне втягання в піонери, а в старших класах у комсомол і то такими методами, яких культурний світ не знає. Активність учителів у цьому напрямку була різна. Одна частина поставилась до цієї акції байдуже і, якщо й пропонувала дітям вписуватися в піонери, то тільки для форми, щоб виконати доручення большевиків. Діти, звичайно, не звертали уваги на такі пропозиції, тому ця справа так і завмирала. Інші вчителі старалися вийти з цього положення так, щоб „кози були ситі і сіно ціле”. Вони при організуванні піонерів — репресій до дітвори не примінювали, але конче хотіли показати свої успіхи перед „властю імущими”. Тому, або вписували дітей у піонери без їх відома і це зголошували, або спроваджували з районів організаторів (піонервожатих), а ті вже на місці самі реалізували піонерські організації. Але були й такі вчителі, які старанно вислужувалися партії, пописуючись знаними большевицькими методами організації піонерів.

В учительському складі є багато вчителів із східних областей України. Внутрішні переконання керівного вчительського складу, походження зі східних областей, будуть такі: директори, завпеди, піонервожаті семирічних і десятирічних шкіл — це вже своїм станом „вища сфера” і наскрізь больше-

вищка (директори і завпеди обов'язково партійці). Національність їх різна, в більшості російська або невідомо яка. З цього ясно, в якому напрямку є скерована їх діяльність. Звичайно, учителі або керівники початкових шкіл (4-класових) — це переважно дівчата, в більшості дочки звичайних колгоспників із східних областей України. Вони відчували кровну пов'язаність і біль свого народу, а в першу чергу своєї рідні, і носять ненависть до большевицької влади. Тому большевицькі комуністичні доктрини не западають їм у душу. Вони є байдужі до плянів компартії і є, власне, тою першою вищезгаданою групою.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Про культурне життя можна сказати коротко: воно щораз більше занепадає. Це цілком зрозуміле, бо народові відібрано можливість самому творити своєрідну культуру, то значить, що вона мусить занепадати. Можливість культурного життя відпадає, поперше тому, що в громадському житті під большевицькою владою заборонена будь-яка вільна ініціатива та існування самодіяльних культурних організацій; подруге, гніт державного апарату спрямований на насильне підпорядкування кожної одиниці всеціло інтересам держави та контролю громадської думки і, врешті, терор — вбивають у зародку всяку культурну самодіяльність, переважно молодого покоління, яке завжди є двигуном поступу в народі; і потреба, матеріальний визиск і нужда створюють радше духову депресію, а не культурний розвиток. В такому стані життя, селяни живуть вічним смутком, незадоволенням і непевністю завтрашнього дня. В духових потребах придержуються ще своїх традицій — виконують релігійні обряди та народні звичаї, як весілля, родинні гостини тощо. Але в існуючих умовах ті традиції вже не дають ефекту потрібного для духового відпочинку людини, тому панує якась нерухома тьма.

Большевики створили такий стан цілево, як передумову до плекання „радянської“ (духом московської) культури, що мала б заповнити місце рідної національної культури. Середниками в тій роботі большевиків являються на селі: хати-читальні, клуби і пересувні кінофільми. Діяльність перших, можна сказати, ніяка. Як де є якесь помеш-

кання, призначене для клубу, то там приміщують і хату-читальню, а як такого помешкання нема, то приміщують при школі. То значить, привезуть книжки, призначать завідуючого, і справа скінчена. Клуби мають це значення, що молодь має де влаштувати гульбища, так само некультурні та деморалізуючі, як і денебудь на вулиці. П'яні вигуки, тютюневий дим, курява, загальний шум, крики і гармошка з танцями — це картина розваги молоді в клубі.

Але ці клуби, як і взагалі таке життя молоді на селі, дають для большевиків уже той плюс, що українська молодь деморалізується, зосереджує свою увагу на невластивих формах життя і вилаadowує в ньому свою енергію, замість поважно застановитись над своєю долею та спрямувати свою увагу й енергію на боротьбу з большевицькою владою. Але большевики цим не задовольняються, вони пробують на цьому ґрунті створити русло своєї роботи. Тому, як мають де своїх відважних вислужників (учителі та завідувачі клубів), пробують захопити життя молоді в свої руки — організують самодіяльні гуртки тощо. Але ця справа провалюється вже в самих початках. Большевики пояснюють це тим, що місцева молодь, як і взагалі населення, є дуже „культурно відстала“ і тому „радянська культурна“ праця не має місця серед неї. В дійсності це впливає з цього, що в народі, в тому числі і серед молоді, глибоко вкорінилося **упередження до всього большевицького, як ворожого**. Молодь дармує, марно тратить молодечий вік, але ненавидить большевицьку владу й тому всяку большевицьку спробу зблизитися до неї відштовхує. А ненавидіти має за що, бо з нестерпним гнітом большевицької влади стикається щодня. Взяти хоч би насильне запроторення молоді до праці на шахтах.

Так звані пересувні кінофільми відвідують часто села. Оглядає їх троха молодь, а решта дівтора. Що кінофільми ці побудовані на найгрубшій брехні, як і вся большевицька пропаганда — цього нарід свідомий і з таким упередженням ставиться до цих кінофільмів. Дівтора цікавиться не так змістом фільмів, як образами та цікавим видовищем.

Щоб відтворити картину, на підставі якої можна б було мати правильну уяву про життя на селі, схарактеризуємо це так: старші віком громадяни, як мужчини, так і жінки, перебувають щоденні сірі дні в клопотах і з го-

риччю в душі, з приводу життєвих умовин та непевности за завтрішній день (можливість кожної хвилини бути вивезеним, арештованим і т. п.); у свято відвідують церкву (де ще є), а вечорами, особливо в зимову пору, вечорничають одні в других (але тільки собі довірені). Часом, як роздобуде хтось самогону, то малим гуртком, у двох-трьох, „заливають горе”. Молодь у вільні від праці дні чи хвилини збирається літом на вулиці, а зимою по хатах. Картина цих вечорниць, крім народних пісень та, час-від-часу, забави з музикою, дуже вбога. Читання газет чи книжок на селі належить до слідування, чи буде скоро війна. Оце і все культурне життя на селі.

МОЛОДЬ

Мало що не всі сторінки життя молоді були вже заторкнені в попередніх розділах. Тому не будемо на цьому місці повторюватися, лише спинимось на політичній свідомості молоді, як на найважливішому моменті сьогодення цього часу.

Вся селянська молодь, подібно, як і старші, **розцінює большевицьку владу, як ворога-наїзника, і свідомо цього, що належне життя буде лише тоді, як буде своя вільна держава.** Значить, прагнення мати свою самостійну українську державу зі старших передається молоді і таким чином **вічно живе в народі.** Проте, щодо чину, то в сучасній молоді помітне послаблення, але у відповідний момент вона готова боротися за Україну.

Вороже наставлення до большевицької влади, мрії про Українську Самостійну Державу — є сьогодні власністю української молоді, **як цілості, за виїмком здеморалізованих і продажних одиниць.** Комсомольські організації постають лише там, де є большевицькі

точки опертя, як, напр., райцентри, „стрибки”, школа-семирічка і т. п. В таких осередках замешкують урядовці, які, з правила, є основоположниками комсомольських організацій.

В загальному, большевицька політична робота серед молоді не має успіхів.

НАРОД У БОРОТЬБІ

Мимо всіх від'ємних сторінок у житті українського селянства, які приходиться спостерігати, як наслідки большевицької політики по відношенні до українського народу — треба рівнож ствердити, **що нарід на кожному відтинку цієї політики ставить спротив большевикам, який проявляється не тільки в непослузі, але і в діях.** Наприклад, узяти хоч би справу колективізації. Скільки большевики вживали різних комбінацій і терору, проте селянство своїм спротивом цій „кампанії” розбило вщент большевицькі намагання провести колективізацію під знаком „зрозуміння” селянами „кращої колективної системи господарювання” і большевики були змушені приміняти такий метод, який скинув з них маску і викрив вповні їх пляни.

Це само відноситься до всіх інших ділянок життя, де нарід ставить завзятий і впертий спротив московсько-большевицькому режимові в здійснюванні його плянів.

Та найголовнішим моментом у боротьбі народу треба уважати його піклування українським революційно-визвольним рухом, який, мимо так великих зусиль большевиків у намаганні знищити його, завдяки підтримці народу — живе, діє і бореться за Українську Самостійну Державу.

К — а

Січень, 1950 р.

В. РОСЕНКО

Психологічні основи московського імперіялізму

(До духової структури московського народу)

Найбільший московський „гуманіст” М. Горький, торкаючись духової структури московського народу, характеризує його, як **нарід з уродженню жорстокістю.** Не позба-

влений цього самого характеру і сам Горький. Досить тільки нам пригадати 1930-33 рр., коли українське населення, доценту пограбоване москалями, вмирало з голоду, і деякі

наївні люди писали до Горького про страхотливий голод на Україні. М. Горький на всі ті листи відповів листом у пресі, кінчаючи словами: „Если враг не здаётся — его уничтожат”.

Такі були слова М. Горького в „оборону” українського і інших народів поневолених большевизмом, які мільйонами гинули голодовою смертю, як жертви московської імперіалістичної політики. Відповідь найбільшого московського „гуманіста” Горького на листи в справі страшного голоду на Україні — це логіка клясичного розбійника з „великого шляху”.

Народні пісні і перекази кожного народу найвиразніше виявляють духову культуру даного народу. В чому нарід кохається, чим живе, чим боліє і чим радіє, можна довідатися тільки з народної творчості, зокрема його переказів і пісень. У піснях найповніше і найглибше виявляється народний характер, народна душа. Не буде перебільшенням, коли скажемо, що ні один нарід на світі не створив так багато пісень і переказів про розбійників, як нарід московський.

А. Марков у статті „Разбойники и разбойничий эпос на Руси” („Русская мысль”, ч. 343, 1951 р.) пише так: „Одніми із самих популярних песен русского народа являются, как известно, сказания и песни о разбойниках, в которых воспеваются подвиги тех или иных отаманов, оставивших след в народной памяти”.

Не маємо наміру спеціально зупинятися на „Розбійниках і розбійничому епосі на Русі” А. Маркова, але варто для ілюстрації навести декілька фактів. За московського царя Михайла Федоровича в Ярославській губернії діяв розбійник Боловін. Найбільш приємною забавою для тої шайки було „забивати людям порохом ніс, уші й очі, а потім підпалювати й живимим їх розривати”. У Вологді сибірський царевич Арослан був прославлений тим, що свої жертви вішав догори ногами. Характерно також, що ватажками розбійницьких ватаг були люди близькі до московських царів і їх двору (поміщики, дворяни, офіцери і навіть священники, як от ватага попа Сави в Тамбовських лісах).

Морально-психологічну основу розбійництва в Росії дає один із сучасників того оточення, власне, автор „Розбійників і розбійничого епосу на Русі”. Він пише: „Совість, на їх думку, належало мати тільки особам

урядовим. Ні раб, ні рабовласник ні перед ким не були зобов'язані „розчитуватися”. Перший тому, що був позбавлений свободної волі, другий тому, що ні перед ким не відчував ніякого обов'язку, крім обов'язку дворянського, який всякий розуміє по-своєму”.

Значить: „Грабуй награблене!”.

Московський нарід, будучи психологічно розбійником, не може зрозуміти народу без розбійницької психології. Тому навіть повстання поневоленого народу проти московського розбою і пограбування він розглядає, як розбишацтво. Вищезгаданий Марков, перелистовуючи сторінки історії розбійництва в Росії, під кінець зупиняється на революції в 1917-21 р. Він пише: „Під час горюжанської війни, в 1917-21 рр., для всяких злочинних і анархічних талантів відкрилося найширше поле їх вияву, про що мріяли „вори смутного времені”. Цілий ряд „батек” і „отаманов” гуляли в ті жахливі дні по Росії, а переважно на Україні і в Новоросії”.

Аж тут виявилось, що москаль хотів сказати. Спритно, нічого закинути, із справжньою московською „ловкістю рук”.

Природно й логічно, що розбійництво мало б відновитись і виникнути на ґрунті найкраще історично підготованому для нього, там, де воно тече в жилах і складає душу народу, цебто в Московії. Але московська логіка і тут протилежна — в роки революції розбишацтво виникло „переважно” на Україні, де нарід протягом своєї історії не знав цього явища, не складав про розбійників пісень і переказів, а як складав пісні й думи, то складав про боротьбу своїх синів з татарами, турками, ляхами і москалями. У своїх народних піснях український нарід прославляє своїх синів і отаманів за те, що вони „братів визволяли й слави добували”, але не склав ні одної пісні про тих, що переходили на шляхах та грабували і вбивали подорожніх.

На стару московську пісеньку: „Гайдамаки не воїни, а разбойники-вори, п'ятно в нашей історії” — Т. Шевченко відповів: „Брешиш людоморе: за святу правду, волю, розбійник не встане...”

Але москалі національно-визвольну боротьбу українського народу розглядають, як „разгул” розбійничих банд різних „отаманов” і „батків”. Національно-визвольну боротьбу

українського народу сьогоднішня московська еміграція трактує і висвітлює, як „розбійничий епос на Русі”. Ось якими методами Москва поборює український „сепаратизм”.

В тій же „Русской мислі”, від 19.1 ц.р., П. Соколовський друкує свій уривок „Із записок кампанії 1915 р.”. Тут він подає „документальні дані” про наявність „жовто-блакитних прапорів” у ратуші м. Перемишля, як про факт „формування Австрії з полонених знаменитих українських самостійницьких батальйонів, що відиграли в історії „русскої смуті” ролі „Вільної України” з бувшими австрійськими підданими. Вони в ролі творців цієї нової державності розкрили, що таке був у дійсності український сепаратизм, яка його антиросійська суть, і наскільки були праві ті російські державні люди, що боролися з ним”.

Отже, і тут московська логіка така сама. Вільна Україна — це „австрійська видумка”, головна причина „русскої смуті” і правильно поступали ті російські імперіялісти, які нищили український самостійницький рух.

Однак не „батки” і „отамани” були розбійниками на Україні, а правдивими розбійниками, що напали на Україну, були червоні московські орди Муравйова. Сьогодні московська преса підготовляє новий ґрунт для московського імперіалістичного розбішачього гасла: „Бей сепаратістів — самостійників!”. Найбільш повну характеристику московської вдачі виявляють їх крилаті гасла: „Бей!” і „дайош!”. „Бей українських сапаратістів!”, „Бей англо-американських інтервенцов в Кореі!”, „Дайош Берлін, Паріж, Лондон (а при нагоді „дайош часи”)!” і т.п. — це вияв справжньої розбійницької психології московського народу.

Західноєвропейський і американський світ мусить усвідомити собі про психологію московського народу. Він мусить знати, що має до діла не з „погнобленим” Сталіним найбільш „демократичним” народом, а з народом розбійницької психології, в якого єдиною морально-етичною нормою поведінки є право грабувати і вбивати інших.

Вільні народи світу сьогодні вже свідомі смертельної загрози московсько-большевицького розбою і ця загроза буде висіти над світом доти, доки Москва не буде звужена лиш до її етнографічної території, поки московський нарід не буде примушений

позбутися своєї розбійницької психології. Ніяка умова, договір з Московією розбійницької психології не гарантує спокою і безпеки. Бо розбійник завжди кожну умову порушить чи зламає, коли буде мати до цього догідний час. Доля й наслідки всіх складених договорів Москви з іншими народами відома, а історія дуже багата на факти, які стверджують віроломність Москви.

Особливо гіркий історичний досвід має Україна, який є грізною пересторогою для тих українців, що ще й сьогодні залицяються до „демократичної” спілки Керенського.

Сьогодні український нарід стоїть на фронті боротьби проти московсько-большевицького імперіялізму не тільки в Краю, але й на еміграції. Проти українського народу і його змагань за Вільну Україну бореться не тільки цілий советський режимовий апарат, а також і білий московський імперіялізм, що на еміграції носить ширму — Керенський і Ко. Відомо, що психологія і поведінка розбійника дуже вдосконалена, він майстер перефарбовуватись у різнобарвні кольори, він має у своєму арсеналі багатий реквізит різного вбрання, багато шильдів, кличів і т.п. Але завжди незмінною лишається його істотність — жадоба поневолювати, грабувати і вбивати.

В часи найбільшого терору в СССР Керенський — „папа” російської „демократичної” еміграції — вважав своїм обов’язком мовчати, щоб „не пошкодити російській справі”. А замовчування злочинних дій — це рівнозначне, що бути їх співучасником. Злочини доконані московсько-большевицьким режимом, це злочини не тільки політбюра, але злочини цілого народу московського, який є фактичною опорою цього режиму і дає йому в послуги свою фізичну силу і психологію розбійника.

Тому, коли протирежимна російська еміграція не зрікається панування над народами Східної Європи, Кавказу і Туркестану, ми мусимо її рівнож розглядати нашим ворогом число перше, як того самого розбійника, що сидить у Кремлі, а тепер іде на розбій уже в іншій фарбі і під іншою ширмою.

Тільки розподіл усякої російської імперії на національні держави поневолених народів є єдиним виходом з тої тяжкої ситуації, в якій опинився світ.

Іншого виходу немає.

М. ТРИХРЕСТ

ДЕ ЗАКОПАНО ВЛАСОВСЬКОГО ПСА?

(Закінчення)

„Комітет Освободження Народів Росії” прийшов на багато пізніше, ніж була створена „РОА” („Русская Освободительна Армія”). Цей „Комітет” прийшов після того, як виявилася нездатність „РОА”. Інакше і не могло бути. Москалі самі не валитимуть большевизму, бо це, як сказав їхній письменник М. Горький, „єсть чисто русское явление”. Большевики — це були і є якраз москалі, які зі свого центру — Москви люто придушували і придушують протибольшевицькі визвольні рухи інших народів. До певної міри таку саму лиху славу придбала собі й „РОА”, яку німці використовували проти повстанців — українців, білорусів тощо. Пригадую собі, як москалі раділи з того, що „РОА” „істребляет проклятих сепаратистов”.

Але цю саму „РОА” майже неможливо було вжити проти большевиків. Німці створили „РОА” тоді, коли вони ще сподівалися виграти війну. „РОА”, за задумом німців, мала заощадити їм власні, у зв'язку із загарбанням „лебенсраму”, втрати без цього, щоб дати дотичним народам волю.

В міру того, як з-під Німеччини вислизав ґрунт, думка про використання національних сил інших народів набирала дедалі більшого поширення. Немає сумніву, що для Москви був це критичний період. Якби Німеччина тоді, хоч це вже й було трохи запізно, справді пішла назустріч поневоленим народам, доля Москви була б припечатана. Повне виявлення сил цих народів мало б напевно більшу вагу, ніж „нова зброя”, без огляду на це, що сама Німеччина війни на Заході вже не виграла б. Саме тут і з'явився Власов, який потрапив перетягнути терези на бік тих німецьких кіл, що в своєму імперіалістичному засліпленні не зважали на досвід з дій УПА та приязнених з нею інших національних відділів і все ще не могли побутися уяви про „лебенсрам” на Сході з московським жандармом-наглядачем.

Справді, чому був створений „Комітет Освободження Народів Росії”, а не „Комітет Освободження Русского Народа”?

А тому, щоб відразу вилучити можливість створення будь-яких інших національних ор-

ганізацій, єдино здатних піднести справу боротьби з большевиками на належну височину.

Якби тоді прийшло до створення „Комітету Освободження Русского Народа” — негайно повстали б національно-визвольні комітети інших поневолених московським большевизмом народів: азербайджанського, білоруського, вірменського, грузинського, туркестанського, татарського, українського і т.д., які об'єдналися б з УПА та з існуючими вже збройними відділами. Тоді виросла б грізна сила, яка завдала б Москві смертельного удару. Цього завдяки власовщині не сталося. „Комітет Освободження Народів Росії” фактом свого створення не лише зв'язав, у засягу Німеччини, руки всім ворожим супроти большевизму національним силам народів надалі, але й підрізав ті, щоправда випадкові, їх зусилля, які ще мали сяку таку змогу виявлятися в дозволених німцями куцях національних військових формаціях. Занадто бо відтверто визирали осличі вуха московського імперіалізму з-під невибагливого капелюха „Комітета Освободження Народів Росії”, щоб поневолені народи могли туди піти. Ці народи не могли не бачити в ньому найновішого видання тієї самої московської в'язниці народів, тільки на новий лад.

Власовщина була гідною відпоручницею московського большевизму також у ділянці фальшування волі народів. До „Комітету” ніби входили також „представителі” інших, поза москалями, народів. Що це були за „представителі”, виразно показує нам тип „українського представителя”. Власов зі своїми поплечниками був дуже заклопотаний тим, що до його „Комітету” ніякими силами не можна було зтягнути жодних справжніх відпоручників з інших національних груп. Тому „представителі” прийшлося ловити прямо на вулиці... Серед тих „представителів” знайшовся „гоже українець”, нібито журналіст — Ю. Я. Музиченко, відданий куди більше пляшці, ніж своїй батьківщині. Але й цей „представитель” пішов до „Комітету” лише після „обільних возліяній”. Кажуть, що ця „обработка” чужонаціональних „представителів” за допомогою старого московського „дипломатичного” засобу — „вод-

кі'', мала місце, якраз, у приязності К. Кроміаді.

Власовщина, як і слід було чекати, боротьбу з большевизмом у її залежності від поневолених народів, звела майже нанівець. Сама „РОА'', що зі створенням „Комітету'', дістала можливість широкого поновлення за рахунок полонених, ставала все більше ненадійною так, що німці не наважувалися вжити її проти большевиків. І це було закономірно, так само як це, що ця „РОА'' досить добре боролася на західному фронті проти американців та англійців, очевидно, як проти „капіталістів'', що теж відповідало бажанням Москви.

В останньому, перед поразкою, часі німці зробили були спробу виділити з „РОА'' інші національні групи, щоб такі створити з них боєздатні протибольшевицькі національні частини. Але Власов всіляко зволікав з цією справою і нарешті таки поховав її.

Так прийшов сподіваний кінець. Більша частина „РОА'' перейшла під Прагою до „своїх''. Там ніби потрапив у „полон'' сам Власов, який, згідно з відомостями французької розвідки, дістав з рук Сталіна найвищу відзнаку.

Ось чому, як твердить американський журналіст Каролл, Власов „з метою подолання спротиву А. Розенберга, дав зобов'язання німцям відмовитися від України і Кавказу та згодився на це, щоб решта СРСР увійшла в переможний „Великий Райх як домініон, або протекторат''. Власов добре знав, що зі створенням „Комітету'' німці в питанні Сходу опинилися на налігачі Москви й небезпечка, що могла б вирости у випадку виявлення національних сил поневолених народів, була тим разом від неї відвернена. Власов знав, що зі створенням „Комітету'', „Райх'' не буде ані великим, ані переможним. Зобов'язання Власова зумовляло творення „Комітету'' і задля цього він його і дав, зрозуміло, таємно від Кроміаді та йому подібних білих московських патріотів. Власов, як червоний советський патріот, був вірний засаді: „мета виправдує засоби''.

„Комітет Освобождения Народов России'' і „РОА'' аж роїлися від московсько-большевицьких шпигунів — червоних советських патріотів. Проте, не бракувало в цих російських творивах також людей готових до боротьби з большевизмом, але... „середовище засмоктувало їх''. До таких

належали головним чином люди інших національностей, цебто народи поневолені Москвою, яких з полону загнав сюди голод.

Кара за „ізмєну родине'' спіткала, передусім, цих останніх, вони ж бо були під пильним наглядом червоних советських патріотів. Самі ж червоні советські патріоти, які були „призначені'' теж на „заслання'' — потрапили до „ВОХР'' — військової сторожі над концентраційними таборами, про що свідчать відповідні відомості про дальшу долю власовців.

Власовський журналіст, полковник Казанцев, у своїй праці „Третья сила — історія одной попитки'', надрукованій у „Посєві'' (липень-серпень 1950 р.), твердить, що Власов в останніх тижнях спротиву Німеччині з якихось несподіваних і незрозумілих мотивів змінив зазделегідь уложений плян відступу „РОА'' на південний захід до Югославії. Замість цього Власов наказав прямувати на південний схід до Чехо-Словаччини, всупереч деяких своїх дорадників та без огляду на загально відоме прихильне тоді до большевиків наставлення чехів. Цей похід Власов zorganizував дуже ретельно. Він створив понад 500 охоронних, з машиною зброєю, загонів, які забезпечили його армії перехід через щільно стережений німцями простір між Берліном і Чехією, почерез Герліц. Похід цей відбувся в постійних сутичках з німцями. А під Прагою власовці звели з ними бій. Зате, як пише Казанцев, „РОА'' ніби очмаліла від близької приязності червоної армії і зовсім не була здатна на спротив проти останньої. Казанцев згадує також про зазделегідь готовані, під керівництвом двох власовських генералів, списки всіх активних протибольшевиків, щоб передати їх большевикам...

Так усе промовляє за тим, що власовського пса закопано в Кремлі.

„Стан, який існує сьогодні не сміє продовжуватися. Не сміє бути жодного розподілу на греко-католиків і православних, автокефальників і соборників, а зокрема на „східняків'' і „західняків''. На такий розподіл не можна байдуже дивитися. Еміграція мусить докласти всіх зусиль, щоб цілком знищити шкідливі наслідки довгої неволі і штучних кордонів, якими ділили й ділять окупанти живе тіло українського народу. В спільній праці й боротьбі мусять зникнути всі різниці між українцями''.

(Зі „Звернення Воюючої України'')

О. Мезько

УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА НА СОВЕТСЬКІЙ УКРАЇНІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ (Продовження)

Головні завдання наукової праці в царині історії України в 1930 році покладено було на Інститут Історії, так званого, ВУАМЛІН (Всеукраїнська Асоціація Марксо-Ленінських Наукових Інститутів) у Києві. До складу цього інституту ввійшли й керували ним, у порядку директорської „чехарди” (директори мінялися мало не щомісяця), молоді малописьменні партійці, здебільшого учні Яворського, які були зобов'язані йому своєю кар'єрою і, які дуже „допомогли” йому в його упадку. На цих людей, які нічого не дали й не могли дати для історичної науки, було покладено советською владою більш важливе завдання: руйнувати українську історичну науку, зокрема в Академії Наук. Це завдання вони виконали дуже добре, але уподібнилися вони тим біблійним фараоновим коровам, які пожерли корів тучних і не потовстіли. А що ті молоді люди провинилися ще перед партією, заплутавшись в опозиційних партійних чварах, їх було розігнано і ВУАМЛІН був ліквідований.

Нова хвиля большевицького терору в 1937-38 рр. (т. зв. „Ежовщина”) завдала остаточного удару українській науковій роботі. Чимало українських істориків було тоді заарештовано і зникло безслідно у в'язницях і таборах НКВД. Жертвами цього терору стали: проф. М. Грушевський, проф. Клименко, проф. Мірза-Авак'яни, проф. Сташевський та багато інших. Чимало українських істориків змушені були „добровільно” виїхати далеко за межі України, змінити науковий фах, або, в умовах довготривалого безнадійного безробіття, стати до будь-якої технічної праці, зовсім далекої від їхнього фаху (бухгалтери, пляновики, навіть нічні сторожі). Одиниці, які заціпіли під час цієї жахливої масакри, дістали заборону провадити самостійну науково-дослідну працю. Все замовкло - і замовкло надовго.

Руйнація большевиками українських наукових установ не обмежилася, звичайно, Академією Наук, науково-дослідними катедрами та інститутами, науковими товариствами, високими школами. Мало було знищити наукові кабінети й репресувати, або примусити замовкнути окремих українських учених. Треба було унеможливити і в майбутньому відновлення української історичної науки, треба було запобігти тому, щоб якийнебудь, хоч би і комуністичний історик, але **українець**, повторив спробу Яворського — навіть „у соціалістичній формі” зберегти бодай рештки української національної традиції. Зрештою, якщо мовчали люди, могли каміння заговорити... Отож, треба було наглухо замкнути двері архівів та музеїв, поплутати музеїні колекції так, що їх або було знищено щент, або, принаймні, на

довгі роки вилучено з наукового вжитку, треба було, нарешті, і зруйнувати до фундаменту, до твердого ґрунту величні монументальні пам'ятки стародавньої української культури, що промовляли сильніше, ніж їхні дослідники, про **велич української національної минувщини**. А що в 1920-тих роках, в наслідок великої організаційної праці, переведеної українськими істориками-архівістами, на чолі з академіком Д. Багалієм, а з другого боку українськими археологами, істориками мистецтва й музеєзнавцями, на чолі з академіком М. Біляшівським і Д. Щербаківським, створено було могутню систему українських музеїв та архівів, а героїчна, самовіддана діяльність українських істориків та істориків мистецтва, що працювали в царині охорони пам'яток культури, врятувала й забезпечила хоч якою охороною й доглядом, а частково, і науковим дослідом, ряд цінних монументальних пам'яток української старовини — то погром, вчинений большевиками в 1930-их роках на цій ділянці української історичної науки й культури, може найяскравіше виявив **руйнівницький характер комунізму** в його ставленні до української історичної науки.

Треба визнати, що найтяжче було большевикам упоратися з архівною справою. Українські архіви, реорганізовані в 1920-тих роках, збагачені поверненням цінних українських архівних матеріалів з російських архівосховищ, хоч і перебували в доволі тяжких матеріальних умовах, але являли собою міцну науково-організаційну систему, до якої большевикам було тим тяжче приступити, бо архіви, крім суто історичного (в тому числі історично-революційного) наукового значення, мали величезне значення практичне, і то в найрізноманітніших галузях громадського життя, починаючи від міжнародної політики й оборонної справи і кінчаючи статистичними, економічними, геолого-розвідковими, технологічними і т.п. справами. Отже, тут діяти треба дуже обережно, але, зате, треба було розпочати це якнайскорше.

Наступ советської влади на українські архіви був підготовлений тим, що матеріальні умови архівної справи на Україні були дуже незадовільними. Архіви, здебільшого, були в приміщеннях, не пристосованих до консервації архівних документів, не досить обладнаних відповідним фаховим інвентарем, неопалюваних (це були, за невеличкими винятками, позачинювані церкви, і то переважно стародавні, бувші склепи, різні підвальні приміщення, тощо), із смішно мізерним бюджетом, не досить забезпечені фаховими науковими кадрами, особливо молодших працівників. Зрештою, і сюди вже давно вповзла комуністична червоточина у вигляді „партійних осередків”, тасмних частин, або сцен-частин, тощо. Процес СВУ

і арешти наступних років відірвали від архівної праці (і то іноді керівної) багато видатних українських істориків та архівістів. Так, наприклад, були застані директор (і справжній фундатор) Київського Центрального Історичного Архіву ім. В. Антоновича, В. Міяковський, директор Одеського Центрального Історичного Архіву — О. Рябінін-Скляревський, директор Київського Центрального Архіву Стародавніх Актів — В. Романовський, директор Чернігівського Історичного Архіву — П. Федоренко і чимало інших архівних працівників, або було заарештовано, або усунуто від роботи в архівних органах. На їхнє місце було призначено комуністичних директорів, з дуже недостатньою науковою підготовкою, а то й без жодної підготовки; разом з тим, до архівів посунуло багато малокваліфікованих робітників.

В той же час архіви і вся архівна справа були взяті під особливе підозріння совєтської влади, зокрема ІПУ. Під час арештів архівних працівників відбулися труси й ревізії, які виявили в архівосховищах багато документів суто науково-історичної вартості, але яким большевики надавали особливого політичного значення і за якими вже давно полювало ІПУ. Ці документи не один десяток років мирно покоїлися в архівних шафах, чекаючи на майбутнього наукового дослідника. Але большевики використали їх знайдення, щоб, шляхом провокаційного обвинувачення українських архівних робітників у навмисному прихованні цих документів від органів совєтської влади (нібито архіви не були формально теж совєтськими установами), тобто ІПУ, приступили до руйнації тої стрункої архівної організації, яка була створена на Україні в 1920-тих роках. Проте, все ж до остаточної руйнації архівної справи на Україні большевики підійшли не одразу. Спочатку був підсилений тільки партійний контроль над діяльністю архівів, усунуто найбільш кваліфікованих українських архівістів, дуже обмежений був доступ українським історикам до роботи в архівах, вилучено деякі архівні матеріали, а багато інших засекречено, переселено майже всі архіви до незручних, фактично цілком непридатних для наукового користування приміщень, скорочено реальні асигнування, тощо. Навіть у комуністичній ієрархії керівники архівів посідали чи не найостанніше місце і дуже часто на ці посади (особливо по провінціальних містах) призначалося партійців, або зовсім неписьменних (бувших матросів, так званих, „червоних партизан“, некваліфікованих робітників), або вигнаних звідусіль за нездатність, чи цілковитий морально-побутовий розклад, людей, яких не хотіли позбавити партійного квитка, але яких нікуди було дівати (про таких казали, що їх „здано в архів“).

Поруч із тим, йшли далі репресії. Останні кадри українських архівістів, які подекуди ще залишилися в архівах, усувалося за „протаскування українського націоналізму в роботі архіву“, за „фашизм“ („фашистське тлумачення історичного процесу“), загалом, за „класово-ворожу лінію“, „за вузький техніцизм“,

тощо. Хвиля „критики й самокритики“, яка прокотилася і на архівному полі, і то в ще більш спотворених формах, спричинилася до дальших утисків і репресій (в тім числі арештів і заслання) і, по-суті, нічим не допомогла архівістам, що на цьому думали зробити собі кар'єру коштом своїх товаришів. Нарешті, останній крок — це була передача архівної справи на Україні (десь в середині 1930-тих років), у руки НКВД, що перетворило архівне управління в один з третьорядних відділів НКВД, цілковито ізолювало архіви від української історичної науки і не тільки унеможливило українським ученим користування архівними матеріалами, а й у самих архівах створило таку плутанину в реєстрах і описах фондів, що напередодні другої світової війни українські архіви, як наукові установи, були цілком зруйновані.

Ще гірше було становище музеїв, надто ж історичних. З архівами все ж, хоч трохи, церемонилися — вони мали практичне значення для совєтської влади, а з другого боку, як це не дивно, передача їх до системи НКВД, хоч і ізолювала їх від історичної науки, але все ж до певної міри сприяла звичайному збереженню архівних матеріалів, бо НКВД у свої володіння, звичайно, не допускало дрібних партійних хижаків. Останні, зате, накинулися на українські музеї.

Руйнація української музейної справи, піднесеної в 1920-тих роках на недосяжну наукову височину невимомною працею українських учених і музейних діячів — М. Біляшівського, Д. Щербаківського, М. Макаренка, Ф. Ернеста, П. Курінного, С. Таранушенка, В. Шугаєвського, В. Базилевича, М. Рудинського, Є. Рудинської та багато інших, почалася, власне кажучи, ще раніше, ніж розгром архівної справи. На українські музейні цінності большевики піднесли свою руку ще на початку 1920-тих років, коли діяв, т. зв., „Помгол“ — „Комітет допомоги голодуючим Поволжя“ (дарма, що саме під той час голодував мало не весь український Південь, позбавлений всякої урядової допомоги), для якого вилучено було й фактично знищено найдорогоцінніші скарби старої української національної культури — так звані, церковні цінності. Протест кращих українських учених проти цього варварства був даремний; під загрозою збройної сили вони мусіли бути здати ці музейні речі, хоч і вважали це, за їх власними словами (в 1922 році), „великим злочином проти української культури“.

Далі, після деякого перепочинку, знову почалася большевицька атака на цей раз уже безпосередньо на музейні цінності. Це стояло в зв'язку з діяльністю, т. зв. „Внешторгу“, який по-хижацькому, по-зłodійському розбазарював тисячолітні українські музейні цінності. За найактивнішою допомогою ІПУ, вилучалося з українських музейних колекцій найцінніші золоті й срібні речі незрівняної мистецької краси, нерідко унікальні, картини й скульптури світових майстрів, старовинні меблі, килими й гоблени, тощо, і продавалося закордон. Всі застереження українсь-

ких учених щодо великої та культурної цінності тих речей, вилучення яких до того ж нерідко руйнувало цілі музейні колекції, були марні, і, не допомагаючи самій справі, шкодили тільки сміливим оборонцям українського національного-культурного добра, бо всякий спротив у цій справі більшовики вважали за саботаж і контрреволюцію. Рано, чи пізно, всі, хто мужньо підносив свій голос проти цього більшовицького варварства, зазнали жакливих репресій і здебільшого, були назавжди відірвані від України та української науки.

Дійшло до того, що українські вчені воліли не наполягати на поверненні на Україну наших музейних скарбів, загарбаних Московщиною до своїх музеїв за довгі століття царського поневолення України, бо ті речі, що були повернуті до українських музеїв, потрапляли під безпосередню загрозу з боку „Внешторга“, якому легше було викрадати мистецькі цінності з музеїв колонії (України), ніж з музеїв російських. Адже ж нерідкі були факти, коли музейні цінності, повернуті з Москви, або Ленінграду на Україну були там „ізняті“ „Внешторгом“, вивезені до Москви, чи Ленінграду, де знов відібрані російськими музейними експертами для Ермітажу! З того робилося закиди українським музейним працівникам, що „погано охороняють свої наукові цінності“, „розбазарюють їх“, тощо.

Поруч із тим, невпинно йшло вивезення українських музейних цінностей для Московщини. Багато українських музейних пам'яток (булих церковних), відібраними українськими вченими для музеїв України і переховуваних там у 1920-тих роках, в наступному десятилітті були вивезені до Москви, до Наркомфіну СРСР, де, очевидно, золоті й срібні речі великої історично-мистецької вартості були перетоплені на метал. Між іншими, тоді загинув великий золотий хрест гетьмана Богдана Хмельницького (пошкоджений уже в 1920-тих роках). Протягом першої половини 1930-тих років до Москви були вивезені, нібито, на „збереження“, майже всі золоті речі (монети, в тому числі „златники“ Володимира Великого, різні прикраси, тощо) з українських музеїв, яким залишено було в кращому разі (і то не завжди) тільки бронзові копії тих речей. Деякі речі вивозилися, нібито, тимчасово на виставки в Москві і Ленінграді, звідки вони роками, або ніколи вже не верталися на Україну (напр., частина мозаїк зруйнованого більшовиками Золотоверхого Михайлівського Манастиря в Києві). Найкоштовніші речі вилучалися з українських музеїв і зникали невідомо де. Так само вилучені були з музеїв дуже цінні рукописні матеріали (здебільшого для ІПУ). Так, напр., загинув винятково інтересний „Діяріуш“ Нарбутовського гуртка в Києві 1918-1919-тих років, з надзвичайно важливими історичними та літературними матеріалами, автографами визначних українських культурних діячів, малюнками й силуетами Юрія Нарбути, тощо.

Та особливої шкоди музейній справі на Україні завдала реорганізація музейної системи в УССР,

що була переведена протягом першої половини 1930-тих років. В наслідок реорганізації, зокрема, був майже цілковито зруйнований Всеукраїнський Історичний Музей імені Т. Г. Шевченка у Києві. Автім, його руйнація почалася ще в другій половині 1920-тих років, у зв'язку з трагічною загибеллю одного з його фундаторів — Д. Щербаківського, що скоротив собі віку влітку 1927 р., зацькований більшовиками і деякими своїми колегами, які, очевидно, діяли за дорученням ІПУ. Директори музеїв призначувалися здебільшого партійці (Винницький, Заклинський, Струханчук, Костюченко та ін.), що, або просто були неуками, або ж, хоч і тямали дещо в музейній справі, слухняно виконували волю ІПУ і комуністичної партії, скеровану на руйнацію українських музеїв.

Який був піп, така й була парафія. Справді, з таким керівним персоналом було дуже легко перевести руйнацію, чи то, пак, реорганізацію музейної справи на Україні. В основу тієї реорганізації була покладена думка про доцільність створення фахових (галузевих) музеїв (археологічний, історичний, картинна галерея, етнографічний, природничі, тощо, в більших містах, краєзнавчі — в менших, районних центрах). Правда, сюди встрявала безлузда й антинаукова організація, тзв. „антирелігійні музеї“, де, іноді, з найціннішими музейними колекціями було штучно пов'язано багато всякого „антирелігійного“ мотлоху, що не мав жодного наукового значення. Сама по собі ідея „вертикального“ розрізу музеїв була, безперечно, науково й організаційно більш доцільна (особливо у великих центрах), ніж існування старих об'єднаних музеїв, які по суті являли собою „носієв ковчеги“, де „всякої тварі було по парі“, — і до цієї ідеї прихильно ставилися поважні наукові українські кола. Але більшовики спритно використали це для остаточної руйнації української музейної справи. Вони (очевидно, навмисне) так перевели музейну реформу, що на місці колись багатих і славних музеїв України, залишилася жалюгідна купа всякого музейного мотлоху.

Справа в тому, що більшовики, поруч з переведенням загальної реорганізації музейної мережі, розпочали перебудову музейної експозиції на засадах „марксо-ленінської методології“. На практиці це значило, що вся музейна експозиція, наприклад, історичних музеїв, була поділена на кілька відділів — феодальний (з дефеодальним), капіталістичний, соціалістичного будівництва. Головне значення, звичайно, належало останньому відділові, на чолі якого ставився якийсь, не обов'язково розумний і освічений, комуніст. Цьому відділові приділялося найбільше уваги, піклування, коштів, очевидно, за рахунок усіх інших відділів музею. Як правило, ніхто не знав, що там і як експонувати. А що експозиція того „соціалістичного будівництва“ виглядала таки досить убого (вона складалася, здебільшого, з макетів і діяграм), то попередні відділи мусіли виглядати в експозиції музею так, аби в ніяким разі не „зат-

мить" тієї дешевенької (хоч вона й найбільше коштувала) експозиції відділу соціалістичного будівництва. На лихо, всі музейні матеріали, і то найцінніші, якраз стосувалися до старої української історії та яскраво промовляли про велич української минувшини та української національної культури. Становища не могли врятувати ні плякати з довжелезними нудними цитатами з „клясиків марксизму" про „кров і грязь" досоціалістичного суспільства, ні тексти зі спритно підібраних документів про важкі умови життя селян та робітників у часи царату, ні, нерідко лайливий, етикетаж на адресу великих українських діячів минулого — князів, гетьманів, тощо. Глядач звичайно не читав тих плякатів та етикеток, а самі речі промовляли за себе й захоплювали його увагу. Оськаженілі большевики знаходили вихід в улюбленому своєму методі — скрізь і тут шукали саботажу і контрреволюції. Отож, становище українських музейних працівників було дуже важке, бо вони опинилися між Щилюю й Харибдою; але зробити експозицію, наприклад, відділу феодалізму — саботаж, добре зробити її — „явна контрреволюція".

Але найголовніше, та реорганізація музейна завдала непоправної шкоди музейним колекціям. Адже ж музейні збірки утворювалися довгим, складним столітнім шляхом, являли собою певні комплекси, об'єднані спільним історичним походженням (наприклад матеріали археологічних розкопів), спільним утворенням (напр., бувші приватні колекції), спільним інвентарем та описом. Большевицька реформа безжалісно, бо робилося це безоглядно, а головне, шаленими темпами, руйнувала ці колекції, розкидала не тільки по різних відділах, а навіть по різних музеях, і то не в одному місті, цінні музейні матеріали, при чому не забезпечувалося належної інвентаризації та опису, губилися інвентарні шифри, псувалися й розкрадалися музейні речі. Чимало їх, між іншим, вилучалося для палаців („особняків") советських вельмож, звідки вони, звичайно, ніколи вже не поверталися назад. В 1930-тих роках музеї закривалися, і, як правило, з кращих (спеціально пристосованих для музеїв) приміщень до гірших, тощо. Навіть те небагате, що українські учені намагалися зробити в музеях в 1930-тих роках, все було понівечене, все пропало. Можна без жодного перебільшення сказати, що в той час заходами советської влади, особливо, в період керування музейною справою в Україні Андрія Хвилі, було майже цілком знищено всю велику й багатолітню роботу українських учених XIX-XX ст. в царині музейного будівництва. Не дивно, що музеї 1939-41-ших років, то були тільки жалюгідні тіні колишніх славних українських музеїв.

Але музеї можна було зачинити, музейні цінності сховати, вивезти, знищити, приховати від широких народних мас, або показати їх так, що нудно було й дивитися на те „музейне баракло", музейних працівників знищити, або примусити мовчати. Проте залишалися німі свідки минулої величі української

культури — старовидні монументальні пам'ятки. Їх не можна було сховати, бо вони були в усіх на виду, їх можна було занедбати, довести до обдертого вигляду, а проте, вони і в рубці тому імпонували своєю величчю і красою, вони, коли всі вже українські голоси замовкли, або (закордонні) були заглушені комуністичними самохвалками, коли „все мовчало, бо благоденствовало" під сонцем „сталінської конституції" — вони гордо промовляли про невмирущу славу української нації і невблаганним осудом звучали над усіма большевицькими брехнями й облудою. Здавалося, виходу не було. Але рука большевицька не здригнулася перед нечуваним варваризмом. І 1930-ті роки — це суцільний „синодик" великих і святих для кожного українця архітектурних пам'яток старої української культури, знищених советською владою, знищених офіційно, прилюдно й зухвало.

Треба сказати, що на початку 1930-тих років, старі українські архітектурні пам'ятки, мимо просто таки героїчних зусиль красивих інспектур охорони пам'яток, перебули в дуже занедбаному стані. Советська влада не хотіла завдавати собі турбот з одним „старьем", як, звичайно, іменувалися в большевицьких колах старовинні пам'ятники (здебільшого церковні), і витрачали хоч би й мінімальні кошти на їх охорону й збереження (не кажучи вже за ресстрацію й наукове дослідження). Так, напр., така світового значення пам'ятка, як соборна церква Золотоверхого Михайлівського монастиря в Києві, з чудовими мозаїками й фресками XII ст., не мала навіть звичайного сторожа. Крізь розбиті шибки, виламані двері, а то й просто проломлені стіни, або дах, у середину старовинних церков, збиралися різні злодії, волоцюги, т. зв., безпритульні, які докінчували той грабунок, що його розпочала була советська влада, не кажучи вже про звичайне забруднення тих святих для кожного українського серця місць. Всі заяви й скарги інспектури охорони пам'яток, навіть підтримані авторитетними науковими установами, залишалися „гла-сом вопіючого в пустині"; пам'ятники невпинно й невблаганно руйнувалися зі злочинної бездіяльності советської влади, яка, будь-що-будь, проголосила себе „єдиним спадкоємцем кращих традицій тисячолітньої культури". За таких умов, „охорона пам'яток", по-суті, перетворювалася на знущання над ними.

Звичайно, можна було усунути, або й знищити найбільш ретельних охоронців, які, можна сказати, не шкодували ні здоров'я, ні навіть життя свого, щоб якось урятувати ці пам'ятки. Один по одному зникають, звичайно, в льохах ІПУ-НКВД, такі справжні лицарі українських старовинних пам'яток, як професори Ернест, Макаренко, Тарануценко, Базилевич та інші. На їх місці призначаються слухняні науковці, вже досить „перемелені" у в'язницях ІПУ, смертельно залаканих небезпекою нових репресій, а то й просто безробітні комуністи, які нічого ініційно не тямали, і, ясна річ, шанувалися в тих пам'ятках.

Ці люди, або людці, доволі легко погоджувалися з пропозиціями (по-суті, наказами) влади про скорочення числа об'єктів, що підлягали інспектурі охорони пам'яток і, за існуючим державним законодавством, були недоторкані. В наслідок того, починаючи, головне з 1931 року, з реєстрів інспектури було викреслено чимало пам'яток, хоч і не першорядного мистецького значення, але все ж таких, що мали певну історичну цінність. Звичайно, що це було рівнозначне загибелі цих пам'яток. Всім цим керувала Всеукраїнська Інспектура охорони пам'яток культури, що тулилася десь на задвірках системи Народного Комісаріату Освіти УССР, очолюваного спочатку М. Скрипником, а потім В. Затонським і А. Хвилею (у віддані якого спеціально були музеї, державні заповідники і та інспектура охорони пам'яток). Але, якщо за часів Скрипника ставлення до пам'яток було хоч на словах толерантне (практичної допомоги звичайно не було ніякої, та й не могло бути, бо, крім безсилих одиниць, ніхто в НКО цією справою серйозно не цікавився, а манія всіляких реформ та реорганізацій і тоді була в повній силі (невільно сприяючи руйнації пам'яток), зовсім інакше стало за урядування Затонського та Хвилі. Всупереч усім руйніщким зусиллям советської влади, старовинні українські пам'ятки стояли незламно, — їх будова була куди міцніша за волю й наукове сумління багатьох їх знавців, — і самим своїм занедбаним і обшарпаним виглядом складали грізний акт обвинувачення проти антинародної і антикультурної чужинської влади большевиків.

Тоді злочинна рука московських окупантів не зупинилася перед знищенням самих пам'яток, і то найдорогоцінніших творів старої української архітектури. Під різними претекстами, здебільшого цілком несерйозними, або брехливими, розпочалася всеукраїнська кампанія по знищенню найцінніших старовинних пам'яток, кампанія, якою, безперечно керувала досвідчена й сильна рука ІПУ-НКВД. Найбільші жертви поніс, звичайно, Київ. Столиця України, центр тисячолітньої української національної культури, Київ, навіть після всіх большевицьких руйнацій т. зв. періоду громадянської війни (1917-1920) і, по-суті, руйніщкої діяльності советської влади в 1920-тих роках, ще на початку 1930-тих років зберігав, хоч і в дуже жалюгідному стані, всі пам'ятки старої української архітектури, що існували і в 1917 р. Большевики не любили Києва, вважаючи його за „цитадель українського націоналізму“, і перенесення столиці УССР до Києва в 1934 р. було пов'язано з боротьбою проти „українського націоналізму“. Переїзд советського уряду до Києва і дав привід большевикам розпочати на широку міру руйнацію київських пам'яток.

Три імена назавжди вкриті ганьбою — це імення москаля Постишева, поляка Балицького та українця Затонського. Це вони персонально відповідають за дикунське руйнування найкращих історичних пам'яток Києва в 1930-тих роках, особливо в 1934-35 роках.

Чи проєктується будівництво в Києві, т. зв. „урядового центру“ (окрім будинку ЦК КПБУ, ніколи не був збудований), чи будуються вілли для „керівників партії та уряду“ (це, звичайно, було виконано), чи потрібно цеглу для „новостоек“, чи смак якогось Постишева не може миритися з старовинними будовами, які стоять „не на місці“, або псують перспективу казенної простої лінії, чи ще щось таке, — і доля найціннішого пам'ятника, що пережив і половців, і плондрування Києва Андрієм Бонолюбським, і Батия, і польське панування, і московську некультурність, — була вирішена. Спроби поодиноких українських учених, які даремне апелювали до урядових чинників, або до своїх російських колег, були марні і тільки збільшили число мучеників української науки.

Протягом короткого часу вщент знищені були в Києві: соборна церква Золотоверхого Михайлівського монастиря XII ст. з дзвіницею XVII ст., Трисвятська церква XII ст., Успенський собор на Подолі XII ст. (церква Богородиці Пирогощої, згадана в „Слові о полку Ігоревім“), рештки монастиря св. Орини XI ст., чудові пам'ятники мазепинського ренесансу кінця XVII ст. — Собори Богоявленський Братського монастиря й „Великий Микола“ Пустинно-Миколаївського монастиря — твори архітекта Йосифа Старцева з дзвіницями XVIII ст. — початку XIX ст., „Малий Микола“ й „Георгіївська церква“ XVIII ст., увесь комплекс церковних будов XVII-XVIII ст. Києво-Межигірського Спасо-Преображенського монастиря, Петропавлівська церква на Подолі XVII ст., дзвіниця Києво-Кирилівського Троїцького монастиря XVIII ст., збудована славнозвісним київським архітектором Іваном Григоровичем-Барським (яку не уберегло й те, що вона належала до складу державного заповідника), церкви Борисоглібська XVIII ст. Христорождественська й „Доброго Миколи“ (будови київського архітекта Андрія Меленського початку XIX ст.), Десятинна церква, славнозвісний фонтан на Подолі „Самсон“ XVIII ст. (Григорович-Барського) — і ціла низка церковних і світських пам'яток були понівечені, сплюндровані, або зовсім зруйновані.

Під загрозою були й інші пам'ятники. Навіть найвидатніший мистецький твір на сході Європи, унікальна пам'ятка світового значення — Києво-Софійський Собор XI ст., був під великою загрозою, і вже чути було голоси деяких слабкодушних і кар'єристичних мистецтвознавців про те, що, зрештою, і „Софію можна знести“. А коли большевики побоювались (перед світовим громадською опінією) руйнувати Софію, то все ж вони, за допомогою напівбожевільних фантастів-учених, що мріяли про „надання Софії первісного, візантійського вигляду“, зробили все, щоб знищити всю красу внутрішнього оздоблення Софії, де понищено було чудові іконостаси XVII-XVIII ст., в стилі українського барокко (вони пішли на витоп золота), і цілком серйозно говорили про зняття величних барокових бань собору. З особливою люттю большевики винищували все, що свід-

чило про оригінальний український архітектуральний стиль XVII-XVIII ст. — так зване козацьке барокко.

В меншому масштабі (бо й пам'яток там було менше, і більшовицький наступ був, порівнюючи, не такий сильний) подібні руйнації відбувалися по всій Україні.

Большевики брехали, що старовинні будови руйнувалися, щоб очистити місце для нових грандіозних „новостроек“, гідних „великої соціалістичної епохи“. Здебільшого місця ці залишилися пустирями, або жалюгідними клюмбами, а поганенькі шкільні будинки краще було б ставити на місці не прекрасних

старовинних церков, а сусідніх напіврозвалених будинків. Це все роблено було тільки для того, щоб завдати нищівного удару українській національній культурі і, зокрема, справжній українській історичній науці, унеможливити їй роботу, спровокувати кращих українських учених на опір, щоб потім легше винищити їх, щоб стерти з лиця землі ці, небезпечні для большевизму та його облудного вчення в очах майбутніх українських поколінь, пам'ятники величі Духа української нації та її тисячолітньої національної культури.

(Закінчення буде)

Ю. МОДЕСТ

„ЖИВИЙ ТОВАР“

(З повісті „Шляхами НКВД“)

Товаровий потяг, якого двері вагонів були закручені колючим дротом та замкнуті на великі замки, без зупинки проминув станцію Мураші й „полетів“ у напрямі на Котлас... На кожному вагоні написано „живой товар“. Спереду ешелюну на площадці, та ззаду на гальмовій площадці, потягу стояло по кулемету. З „гвинтівками“ в руках, біля кожного вагону в тамбурах, стояли стійкові. Що це за „живой товар“ — ніхто не знав. Але про це знали стійкові та начальник ешелюну, якого називали „комісаром смерті“.

Навкола ліси, вкриті снігом. Сніг засипав також залізницю, лише рейки були прочищені. Мороз „давив“ так, що аж мерехкотіло повітря, а надвечір холод ще дужче збільшився... А потяг „летів“ далі, пихтаючи іноді іскрами та пускаючи з боків пару.

Темінь... Та ось в далині заблищало світло семафорів, які поступово наближаються потягові назустріч. Паротяг коротко й глухо свиснув гудком, різко прорізавши холодне повітря й розбився об стіну ялиць, що оточили залізницю. Паротяг ще раз коротко загав, під'їхав на товарову станцію Мураші й зупинився...

З двох особових вагонів, що знаходились в кінці ешелюну, вискакували з крісами в руках, тепло одягнені військовики. Вони вже наперед знали свої місця і ешелюн за десять хвилин був оточений „воруженной охраной“. Чути було лише коротку команду „начальства“, що давало ті чи інші накази. На пероні перед потягом створився з вояків довгий і великий чотирикутник...

Нарешті, з одного з особових вагонів вийшов „сам комісар смерті“. „Випружати!“ — коротко сказав він до одного старшини.

„Гей, ви! Ану, давай вилазити!“ — крикнув один з військових. Двері вагонів відчинилися, і на платформу з вагонів став вилазити „живой товар“. Це були в'язні, засуджені „Особим Совещанием НКВД“ на „поправно-трудоу“ працю в „отдаленных местах СССР“, тобто в концтаборах. В'язні вискакували з вагонів прямо в чотирикутник з вояків, які кри-

чали без кінця: „Скоріше, скоріше!... Вилазь, рухайся, це вам не в тещі в гостях!...“

Свіже, але холодне, повітря охоплювало в'язнів з голови до ніг, лізло в рот, давило за горло, вдарило в голову. Мороз доходив до 35 ступенів. Після смердючих і задурливіх вагонів, де в кожному було приміщено біля 80 чоловік „живого товару“, деякі не витримували свіжого повітря і мліли, падаючи на землю. В них не вистачало сили триматися на ногах. Двадцять днів перебування в вагоні, в якому не можна було від тісноти рухатись, а передтим — в'язничний режим, слідства, постійний жах, напружені нерви і т. п. робили своє.

„Ей, ти!... Баба чи що? Давай підніматись!“ — кричали вояки, штовхаючи чоботом зімлілих.

Деякі схоплювались, дивились навкола незрозумілими поглядами, а потім бігли до гурту в'язнів, що стояли в чотирикутнику, чекаючи, що буде далі.

Зарослі, брудні, в рваному одязі, засунувши руки, як мога глибше, в кишені, ті люди, які на списках НКВД були „ворогами народу“, як вівці збиті в купу, не знали що їм робити та чого вимагають від них конвої.

Нарешті, вагони спорожнилися, і потяг від'їхав, напевно, за новим „живим товаром“, якого в тюрмах СССР є досить. Кожне велике місто має свою власну в'язницю, а в кожній в'язниці є „політичні корпуси“, в яких повно „ворогів народу“, що ждуть черги на виїзд до концтаборів. І знову вагони, як оселенцями, наб'ють людьми, і оточений ешелюн на чолі з „комісаром смерті“, через Хайлар, Новосибірськ чи Хабаровськ приїде до Котласу.

Вкінці появилася якесь „начальство“. Конвой зупинився й ще дужче закричав:

„Розбирайся в лавах, ставай по четіри! Куди лізеш, ти, свиняча морда!“ — П'ястукми, прикладами і ногами конвої „строїли по четіри“, наводили „равненіє“, а від їх п'ястуків „живий товар“ падав на землю, розбивав об замерзлу платформу обличчя, жакливо схоплювався знову на ноги й перелякано намагався тримати „равненіє“.

„Начальство” підходить ближче. Це таборів енкаведисти та інша адміністрація, що прийшла приймати черговий етап. В'язні стоять в лавах, ледви тримаючись на ногах, а мороз лізе всюди... Руки дубеніють, обличчя обмерзає...

„Стій, не рухайся!” — кричать конвоїри. „Комісар смерті” з „начальством” рахуючи обходить ряди. Нарешті перевірка числа в'язнів скінчилася.

„Шагом марш!” — крикнув один зі старшин і в'язні, оточені конвою, рушили з місця...

Дійшли до брами, яка негайно відчинилася і етап увійшов у середину двору, огороженого колючим дротом. Це був перший „приймний пересильний пункт” Ухто-Печорлагеря, начальником якого був Яков Моїсєєвич Мороз, що з своїм „главштабом” мешкав в м. Чіб'ю.

Перший „приймний головний пункт” складався з довгих величезних дерев'яних бараків для в'язнів, кухні і канцелярії. Все це було огорожене колючими дротами, можливо, в двадцять рядів. За дротами був великий з дощок паркан, а за парканом ліс. Між дротами і парканом ходили стійкові, бряжчали ланцюгами собаки, а по кутах тієї огорожі здіймалися догори вежі, на яких стійкові стояли з кулеметами. Тут же в таборі знаходився „санітарно-гігієнічний пункт”, цебто лазня. За табором рядом стояли дерев'яні хатки, в яких жило „начальство” і т. зв. „3-тя частина”, тобто лагерне НКВД.

„Начальство” дало наказ розвести в'язнів по бараках. Конвої відійшли, а їм на зміну з'явилося дрібне таборове „начальство”, що складалося з самих злодіїв-кримінальників. Це були „старші” бараків, днювальні, командант табору, нарядчик УРЧ і інші.

З криком, галасом, вереском, жажливо матюкаючись, нагороджуючи стусанами — ця злодійня розподіляла в'язнів по бараках. Таборовий матюк, ця російська національна лайка, це щось неперевершене. Це дійсно винахід морально звихнених людей. В матюкові відбита також культура москалів від віків. Такі „правителі” Росії, як Петро I-ший, без матюка й слова не промовили. Є живі свідки за сучасних часів, які оповідають, що Молотов (якого звуть також „баранячим лобом”), коли відбувається нарада міністрів, стукає п'ястком у стіл і жажливо матюкається. Але лагерний матюк — це дійсно вершок брутальності.

„Урки”, тобто злодійське таборове „начальство”, рахувало по триста осіб на один барак. Нарешті вся процедура скінчилася і „живий товар” був на місці свого тимчасового перебування. В бараках, до яких загнали в'язнів, уже було повно людей з етапу, який пригнали сюди попереднього дня. Всі причі були переповнені лежачими в'язнями. Вони спали, хто на чому міг, а більшість з них прямо на голих дрючках, з яких ті причі були пороблені. Десь у куті, під стелею, блимав каганець. Він чадив, доповняючи чадом, і так густе, смердяче, тяжко-душливе повітря.

„Новаки”, тобто ці, що щойно ввійшли до бараку, нерішуче розглядалися, але хочеш, чи ні, треба спати, бо наступного дня невідомо що буде: і тому кожний шукав собі місця і тулився де міг. Одні лягали на підлозі, а більш спритні, здебільша бувші „урки”, полізли на нари і втиснулись між сплячими.

Ранком, десь біля 5-тої години, до бараків вскопало „начальство”. Це була „побудка”. Посипались штовхани, крик і вереск, і в'язні з переполоху схоплювались на ноги після важкого неприсного сну й незрозумілими очима водили довкруги.

„Всім виходити на построєніе! Забрати з собою котлоки й ложки!”

„А як у кого немає котлоків?”

„Немає? Як це немає? А ти куди їхав?”

По „ранньому обіді”, який складався з пів літри баланди та гнилого кусника риби, знову розпочалося „построєніе”. Всіх вигнали з бараків на лютий мороз. Може з десять разів перераховували в'язнів, бо все щось не „клятувало”, раз було в'язнів забагато, то знову замало, аж „нарешті підрахунок закінчився і всіх пігнали „строєм” до лазні і на „санмедичну обробку”. До лазні впускали групами по 25 осіб, а оставші чекали черги на дворі. Ті, що перейшли „санмед обробку”, стояли окремо, чекаючи на люту морозі тих, які щойно йшли до лазні.

В лазні було дуже вогко й холодно. Кожний в'язень роздягався до нага, одяг забирався до дезінфекції, а він сам, як мати родила, йшов в окрему кімнату, де кожного стригли по-військовому. В самій лазні кожному до бочки наливали стільки холодної й теплої води, що можна було лише замочити ноги, але не можна було обмити тіла. Мила також не давали. З лазні, після такої „санітарної обробки” в'язень йшов до лікаря, який кожного оглядав „виправним лікарським оком” і коротко заявляв:

„Здоров! Первая категория! Як ім'я і прізвище?” — виповняючи при цьому відповідну анкету. Ця „медична обробка” — це фактично було „опреділеніє трудоспособності” в'язня. Коли ж якийсь в'язень заявляв, що він хворий, лікар коротко відповідав:

„Нічого, там виздоровєєш...”

В окрему кімнату кидали одяг, який перейшов дезінфекцію, але він був лише мокрий, а не „продезінфектований”, бо від паразитів аж рухався. На ньому вся процедура „санмедичної обробки” закінчилася, а почалася „переклична”. В'язнів „построїли” в ряди і почали викликувати:

„Бенія Зосим?”

„Є!”

„Виходь сюди!” — Бенія вийшов.

„Охрименко Петро?”

„Тут”.

„Не „тут”, мурло хохляче, а відповідай „єсть”.

Так по одному викликали всіх і десь коло год. 2-ої скінчилася „переклична”. Одне „начальство” передавало етап другому „начальству”, аж доки знову не почувалась команда:

„Розібратись в рядах! Вирівнятись! Дотримуватись рядів, крок вправо або крок вліво, вважається втечею. Стріляти будемо без упередження і, кроком руш...”

Відчинилися ворота і етап, оточений конвоєм, рушив вперед на північ, десь до тих нових концтаборів, що мають стати хатою в'язнів. Перейшли малу смугу лісу і вийшли на широку втопану снігову дорогу. В'язні намагаються йти швидше, щоб хоч трохи зігрітись від руху. Але конвої, маючи досвід, йшли стриманим кроком і цим здержавули етап. Їм не було холодно. Всі добре одягнені, в валіях, у теплих кожухах, вовняних штанах, на голові шапки з хутра, на руках рукавиці... Їм мороз не страшний. Але в'язні!? Ноги від морозу дерев'яніють, руки дубіють, обличчя пече вогнем і дихати не можна. Але треба йти, держати „рівненіє” і не відставати. Яка доля того, хто відстане, всім відома: „конвой приміняєт оружје без предупрежденія”.

Пройшли перших 8 кілометрів і заряджено 15-хвилинний відпочинок. Всі кинулись на землю, хто де стояв, прямо на сніг. Лиш деякі не сідали, це були переважно бувші військовики, які знали з досвіду, що значить сісти на землю під час маршу, та ще й на такому морозі. Вони радили і другим не сідати, але хіба можна втриматися на ногах, коли змучене тіло опускається на землю. По такому відпочинку знову „шагом марш”. А навколо ліс. Ні села, ні хати, ні жодного сліду, що вказував би на присутність живих істот. Лише ліс, ліс і ліс. Так кілометр за кілометром...

Надвечером конвої стали приспішувати рух етапу. Посипались крики, матюки й погрози. Ще треба було пройти шмат дороги, але вимушений етап уже не приспішував кроку. Щоб налякати в'язнів і змусити приспішити крок, конвої почали стріляти в повітря. Перелякані в'язні збилися до купи, як отара овець, витискаючи зі себе останки сил, щоб прискорити кроки. Від конвоїв всього можна було сподіватися. Можуть тут всіх перестріляти, а опісля складуть акта, що етап збунтувався, розпочав масову втечу і тому вони були змушені вжити скрайніх засобів...

Нарешті, в темноті, коли люди ледво вже ворухали ногами, етап раптово здержано.

„На ліво кроком марш! Підтягнутись!” — і колона етапу завершила прямо в ліс і пішла по вузькій лісовій доріжці. Пройшовши з 2 кілометри, етап знову зупинився.

„Тут вам табір. Чого вилупили очі? Можете розташовуватись!”.

Але було справді чого „вилуплювати очі”. Ані бараків, ані якогось будиночка, ані жодної ознаки приязності тут життя. Лише на дошках, що були прибиті до стовбурів сосон, стояла напись:

„Командіровка 48 кілометра Ухто-Печорського Сев-желдорлага”.

Під одним деревом було нап'яте шатро, в якому лежали якісь мішки. В'язні здивовано розглядалися і не знали що робити.

„А як же ж тут спати? Де будемо тут ночувати „гражданін начальник”?”

„На чому стоїш, на тому будеш ночувати. Готелів ще не побудовали для вас. Це тобі не з жінкою на пуховині”.

„Та де ж? Невже ж на снігу!”.

„А мені яке діло? Хоч і під снігом. Треба було тоді думати, коли робив контрреволюцію, невинних не судять...”.

В'язні не знали, що зі собою робити, але допомогли своїм досвідом сибіряки, що були теж у цьому етапі. Вони прийнялися господарити. Етап розподілився на групи, по 20 чоловік. На снігу накреслено великі чотирикутники. Коли конвой відійшов до нап'ятого шатра, сибіряки проінструктували, що робити. Треба було викопати сніг із цих накреслених чотирикутників аж до землі, потім сосновими гілками встелити дно, а по боках розпалити вогнища.

Чотири сибіряки пішли до шатра й принесли декілька лопат, сокир і пилок. Хоч в'язні були дуже змучені, ледво держалися на ногах, але робота закипіла. Треба було спати і тому необхідно збудувати собі „хату”. Одні викопували в снігу ями, другі ломали гілля, треті пиляли дерево і т. д. За три години робота була скінчена. Дно викопаних ям устелено галуззям, навколо горіли великі вогнища, а в них лежали напівпритомні в'язні. Навколо ходили стійкові...

Ніч проминула... Що це був за сон і як спалося, може знати лише людина, яка це пережила. Ранком розпочалася „новая трудовая исправительная жизнь”. Етап розподілено на бригади землекопів, лісорубів, теслярів, вантажників і т.п. Перед полуднем приїхало два великі трактори, що притягли за собою сани, навантажені різним знаряддям та мішками з вівсяною мукою і круповою „сечкою”. Разом прибуло „нове начальство”, інженери і т. п. Навколо будувалась примітивна огорожа й визначувалися контури майбутнього табору. В лісі рубали дерева й тягали їх до табору. Почалась будова кухні, „доміків” для „начальства”, канцелярії і бараків. З бувших блатних, уркаганів і злодіїв призначили кухарів, бригадирів, „вахтєорів” і т. п.

Так розпочалися довгі дні, тижні, місяці і роки тяжкої каторжної праці в'язнів у одному з концтраційних таборів...

М. Босслав

КУВАТИ ЙДУ МЕЧІ

Бистрі зорі — мов повстанські очі
Пливе місяць у сувору даль...

Я один на полі серед ночі,
Дзвенить серце, мов гаряча сталь.

У руці пістоля аж іскриться —
Гей село. Туди, туди мерщій!
Пекло там... Народ — гаряча криця, —
Із людей кувати йду мечі!

17.10.1948 р.

(Із збірки „Непокірні Слова”)

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

„НЕПОКІРНІ СЛОВА”

„Непокірні Слова” — збірка поезій поета-революціонера **Марка Боєслава**. Передрук підпільних крайових видань — 1951 р.

Серед поезій сучасних українських поетів, що створені, здебільша, в умовах скитальщини, збірка поезій **М. Боєслава** „Непокірні Слова”, своїм характером і тематикою, творить справжній виїняток у нашій поезії на еміграції. Правда, і в тій останній подибується, тут і там, революційну тематику, ідейну насиченість і глибокий патріотизм, але ж ті плоди людської душі і почувань зродились на чужині, далеко-далеко від батьківщини, що живе іншим життям, що вічно бореться з наїзником за своє існування і за здійснення своїх найвищих ідеалів. Тому в творах цих важко знайти відзеркалення твердої дійсності, в якій перебуває наша батьківщина, немає того рефлексу думок, вражень; настроїв, що безпосередньо стимулюють творчу увагу поета. Бо тільки безпосередність є цим джерелом надхнення, яке активізує уяву поета, підсуває ідеї, теми, в яких відбивається, за допомогою поетичних образів, реальна дійсність.

Українське революційне підпілля, яке в невимовно важких умовах продовжує боротьбу за наше національне визволення, в особі **Марка Боєслава**, члена ОУН і бійця УПА, дало справжнього співця-революціонера, що в збірці поезій „Непокірні слова” відтворює повстанську героїку, зображає в поетичних картинах незрівняну посвяту і відвагу революційного підпілля і цілого українського народу та малює картини нелюдських московських знущань і жорстокостей. Усі поеми його та вірші, за виїнятком лірики, пронизані відданістю ідеї, за яку бореться, і великою любов’ю до свого народу й Батьківщини, а рівночасно промовляють непокірністю, ненавистю до московського окупанта й погордою до зрадників.

У цих поезіях, що зродились десь у повстанській лісовій крівиці, що писались на коліні в етапах рейду відділів УПА на Словаччині, чи коротких відпочинків після боїв, вибагливий читач не завжди знайде викінчену й вигладжену форму, якої домагався Боалє в часах псевдокласицизму, бо й не було часу на це в умовах підпільного вояцького життя.

Сам поет, автор „Непокірних слів”, зовсім скромно й безпретенсійно каже про свої поезії:

„Убога форма у моїх віршах,
старі стежки, старі утерті рими,
Спитаєте: чому на новий шлях
Не вийшов я? Скажіть, чи біль незримий

Розпука, сором за моїх братів,
Кайданів брязкіт, сльози, кров, тортури,
Терор могли зродити новий спів,
Чи крик, щоб Бог і люди всі почули?”

Тут же й виправдання недотягнень у формі деяких його поезій, бо кожному ясно, що в умовах, у яких проживає автор, на зовнішню сторінку віршів не багато є можливостей звертати увагу. Але ж у цьому самому вірші автор чітко окреслює призначення своїх поезій:

„Я не співаю, лиш кричу, кричу,
— Україну розп’яли! Рятуйте, діти!
О Боже, Боже в небесах почуй.
Кинь грім! Хай світ горить! Хай воля
світить!”

Такий промовний патос, що виходить із глибин душі поета під безпосереднім враженням потворних сцен і драматичних картин підбольшевицьких умовин життя, міг зродитися тільки в людині, що безмірно любить свій рідний край і нарід і цілою своєю істотою віддана великій ідеї визволення.

Революційний шлях, на який ступив поет, є єдиний, що прямо веде до мети, і з нього, хоч який він твердий і небезпечний, він не завертає:

„Шляхом твердим повстанським йду —
Хай називає кат мене бандитом,
Туди іти — сказав Великий Дух.
У серці голос чую той колишній
Святістю”.

(Мій шлях”)

Поеми „Марена” і „Галка” поет присвячує українським жінкам-героїням, що по-мужньому, з рушницею чи пістолем в руках, боряться в рядах УПА і ОУН так же відважно й з такою посвятою, як їхні подруги

(„Марена” і „Галка”), що в безвихідному положенні, щоб не здатись живцем у руки ворога, по-геройськи покінчили з своїм життям:

— „Бандитко, здайся! Не стріляй!” — Ревіли дико большевицькі крики.

— „Не здайся!” — шепотіла батьківська рілля.

— „Умри!” — десь журливий спів курликав.

Зідхнула Галка. — „Боже, не відкинь Моєї жертви на святі руїни!

Батьки! Максиме — орле мій, прилинь. Прощайте всі! За Тебе, Україно!”... Останній стріл... Поливув гомін в даль, Поніс сувору скаргу лютій месті... Вдивлявся в жертву місяць і звіздаль І вітер тихо шепотів: умерла з честю...”

У поезії „Мати” відтворена постать матері-страдниці, що втратила вже двох синів, замордованих большевиками, а в обороні дочки-підпільниці зістала тяжко поранена енкаведистами. На прохання дочки, тортурованої у в’язниці, передає їй отруту, в наслідок чого вона гине, не зрадивши ворогам таємниць. Ворогам мати відповідає:

„Вона моя й до неї маю право.
Вам жаль, що не сказала тайн ніщо,
Я горда за дочку, кати лукаві!
Судіть мене, як маєте за що!”

Нап’ятовання вічним клеймом ганьби зрадників українського народу знаходимо у вірші „Зрадникам в альбом”. Засуджуючи гострими словами лакеїв і віршомазів, що пишуть стихи-дитирамби на честь Сталіна, поет ставить до них риторичне питання:

„Куди? Куди ведете Україну
Збезчещену, скатовану? Скажіть —
На суд в Москву, чи прямо на заріз?”

Що чинете, раби нікчемні?
Де честь, сумління, сором ваш?
О, не врятують вас божки туземні,
Як Україна дасть наказ
На суд покликать їх і вас!”

Декілька поем і віршів автор присвячує своїм друзям-воїнам, що своєю високою ідейністю, відважною боевою поведінкою записали нестертими літерами в пам’яті народу. Перечисляючи такі поеми і вірші, як: „Хай

путь спасенна Вам свята”, „Бій на Лопаті”, „14.X.1942”, „Марш чорноліського полку”, „Смерть генерала” і т. д., треба підкреслити, що в них ніде не подибується мінорних настроїв, заломання чи знеохоти, але, навпаки, пробивається з них оптимізм, сила волі й тверда незломна віра в перемогу. Таким він є в усіх його поезіях, а особливо підкреслює це у вірші „Могутній я”:

„Могутній я на шпихах гір.
Стукає серце над верхами,
Орлом у даль летить мій зір —
Душа говорить із вітрами.

Могутній я на шпихах гір.
Як вихри свищать в темних борах, —
Тоді я будням вперекір
Співаю гимн боям, просторам...

Автор свідомий своєї мети і він зрікається свого особистого щастя, підпорядковується одній ідеї, яка не сходить з поля його зору, а нею є — визволення України:

„Немає в мене іншої мети,
Лиш в авреолі щастя — Україна.
Хоч на шляху цім смерть, не кину йти,
Аж стане Месник на святих руїнах
З законом рідним”.

(„Мій шлях”)

Подібні думки находимо і в іншому вірші п. з. „Своє у мене”. Про глибокі переживання поета з приводу недолі України, яка стрінула її на цьому етапі нашої історії, бачимо з вірша „Тривожний крик”. Тут поет підносить голос до сили грому і кличе:

„О, Боже, вкинь атом у мої гнівні слова,
Хай розшматую чорні душі, бо убогий
Мій люд клюють, на вістрях розпинають,
Сибірські тайги тілами ситять!
Скривавлені безлюдні села догорають,
Полями блудить плач сиріт-дитят.
Гей, Україна у вогні!
Вставайте!”

У вірші „Вкраїна славою засвітить” автор твердо вірить, що кров, пролята в обороні рідної землі, зродить нове світле Воскресіння:

„Живу, кипучу кров щодня
Ллємо ми щедро на руїни,
Хай воскресне життя в огнях —
Кипить громами Україна!

**Хай запах вільної Землі
Несеться ладаном по світі!
Як зникне зірка на Кремлі —
Вкраїна славою засвітить!"**

Ця коротка рецензія, в якій зосереджено увагу лиш на деяких поемах і віршах, далеко не вичерпує творчости поета-революціонера, і дає тільки контурний образ розробленої широко тематики в цій збірці. Читач найде там багато більше поем і віршів, всі вони налиті глибоко патріотичним змістом, наснажені ненавистю до московсько-большевицьких окупантів, бажанням відплати за нанесені ворогом нещастя, що їх переживає Україна, за руїни й страждання народу, за масові депортації, тюрми, знущання, грабські і морди невинних людей лиш за те, що люблять свій рідний край і бажають йому волі. Високими ідейними властивостями просякнутий кожний рядок поезій.

„Непокірні слова” М. Боєслава, це не тільки його слова, це слова всіх його друзів, що подібно, як і він, борються за волю й щастя українського народу. В **„Непокірних словах”** відзеркалений справжній образ сучасної України. України — землі героїв, сильних і незламних характерів та лицарських постатей бійців і командирів УПА, революціонерів ОУН і всього українського народу, що піднявся до найвищого чину і героїзму. Для української еміграції ця збірка поезій є цим справжнім **євшаном-зіллям**, що не дає ніколи забути про батьківщину, про це все, що для нас дороге і рідне.

Всім нашим читачам поручаємо прочитати поезії М. Боєслава **„Непокірні слова”**, як цінний дарунок нашої рідної батьківщини.

Р. Б.

АБН НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

(Велика маніфестація АБН у Мюнхені)

Антибольшевицький Блок Народів (АБН) організував 3-го червня ц.р. велику маніфестацію в Мюнхені. Це одна з найкращих і найбільш дотеперішніх маніфестацій АБН, яка викликала широкий розголос на Заході. Як реагувала, напр., німецька преса на цю маніфестацію, видно вже з того, що німецькі газети **„Нюрнбергер Цайтунг”** (4.6., видання „А”), **„Френкіше Ляндесцайтунг”** (4.6.51), **„Фольксботе”** (9.6.51) і ін., присвятили їй передові статті а навіть цілі сторінки.

Під величезним заголовком **„23 народи Сходу вимагають свободи”** газета **„Нюрнбергер Цайтунг”** (видання „Б”) писала:

„Антибольшевицький Блок Народів (АБН) звернувся в неділю на мітингу в Мюнхені від імені 23-х поневолених народів сходу до західного світу з закликом, не розпорошувати своїх сил на побічних фронтах у боротьбі проти большевицької небезпеки. Головним злом у світі з'являється російський імперіалізм, і вся сила удару мусить бути сконцентрована проти нього...”

Одноголосно схвалена резолюція рішуче вимагає від західного світу вже тепер ужити гасла про самовизначення народів, гарантоване національним суверенітетом, як найсильнішу ідеологічну зброю проти російсько-большевицького імперіалізму. Лише в

такий спосіб можна нищівно розбити Росію. На порозі третьої світової війни творять поневолені народи з їхніми національними і антибольшевицькими визвольними революціями ту третю силу, яка в майбутньому конфлікті матиме вирішальне значення.

„Большевицька тюрма народів мусить бути розбита” — заявив під грім оплесків президент Я. Стецько. Сьогодні йде мова не про збереження миру, оскільки миру в дійсності нема, але про забезпечення перемоги. Ми стоїмо перед небезпекою, що певні офіційні кола Заходу зроблять ті самі фатальні похибки, які можна було спостерігати досі у становищі західних світових потуг до російської тюрми народів... Західний світ мусить знати, що розбиття тюрми народів уже почалося. Поневолені народи висловили одночасно протест проти кожної спроби при майбутній новій організації світу створити нову білу тюрму народів. Коли західний світ підтримає такі стремління, народи Сходу виступлять проти нього.

Представники 23-х поневолених народів вимагали в промовах, щоб **„усі свободолюбні народи і люди цілого світу”** об'єдналися в боротьбі проти **большевизму**. Представники України, Мадярщини, Туркестану розповіли про запеклу підпільну боротьбу своїх організацій за залізною заслоною...”

Німецький тижневик **„Фольксботе”** започинав 9 червня ц.р. цілу першу сторінку другої і частину третьої сторінки матеріалами

про маніфестацію Антибольшевицького Бльоку Народів. Заголовок передової статті цієї газети складається з трьох величезних літер: „А Б Н”. Ця, масово поширена в Німеччині, газета в своїй передовій статті писала:

„Мюнхен у минулу неділю був свідком маніфестації, сповненої таким ентузіазмом, який, навряд коли можна спостерігати серед німців. Антибольшевицький Блок Народів (АБН), бойове об'єднання революційних визвольних організацій, яке постало по той бік залізної заслони, організував у залі Гофбройгавзу, в одній з найбільших залей міста, маніфестацію всіх поневолених народів Сходу, на якій була також поставлена вимога про повернення вигнанців на батьківщину. Маніфестація перетворилася на гучномовний плебісцит поневолених націй.

Другого червня вранці, мешканці Мюнхену стояли здивовані перед комплексом будинків американського військового правління на Мюнхен і перед американським консульством. Вони були обліплені численними плякатами... (Далі подається зміст плякатів — Ред. „В.Ш.”).

Мета цієї акції полягала, безумовно, в тому, щоб звернути увагу американців на мітинг АБН, який мав відбутися 3-го червня. Бо той мітинг — це можна було зрозуміти вже після перших слів президента Центрального Комітету АБН, Ярослава Стецька — був призначений для ушей американських політиків...

У великій залі Гофбройгавзу зібралось 2000 емігрантів. Всі ходи між стільцями були густо заповнені людьми. Вони прийшли з транспарантами, написаними німецькою мовою, які вони, на протязі цілого мітингу, тримали високо над головами. Промови політиків АБН, які говорили німецькою мовою, переривалися багато разів бурхливими оплесками. Росіяни, які не приймають участі в АБН, бо вони виступають проти державної незалежності неросійських народів Советського Союзу, прийшли на мітинг з метою його зірвати. Але коли вони побачили рішучість і бойовий дух учасників маніфестації, ніхто з них не відважився виступати проти.

Стіни Гофбройгавзу греміли від грому оплесків, приймаючи одноголосно резолюції. **Це був плебісцит народів, що живуть поза залізною заслоною, це був крик проти звалтовання принципів англійської хартії, це був протест проти американської тенденції допустити до радіомовлення лише колаборантів з большевизмом, серед яких є багато большевицьких шпівнів, в той час, як безкомпромісові вороги большевизму, які завжди боролися проти нього, мусять мовчати.**

Маніфестація тривала від год. 10.30 до 14-тої. На кінець Голова Зборів запитав:

„Друзі, коли наступить того година, чи будете ви готові до боротьби за нашу ідею?”

Тисячоголосним „Так” відповіли учасники маніфестації.

АБН, який має свої філії в багатьох містах західної Європи і Америки, розпочинає великий ідеологічний наступ у західній Європі і Америці. АБН бореться за абсолютну справедливість, за повернення всіх вигнанців на батьківщину і за те, щоб кожний нарід був господарем своєї країни...”

Баварське радіо в своєму комунікаті, подаючи звіт про маніфестацію, зазначає між іншим:

„Президент Ярослав Стецько роз'яснив цілі (мету) народів, з'єднаних у Антибольшевицькому Блоці, а саме: відбудувати суверенні національні держави уярмлених Московою народів та в цей спосіб направити заподіяну большевиками несправедливість. Советський Союз мусить розпастися на окремі національні держави. Тільки цим шляхом Захід може собі запевнити тривалий мир. У резолюціях стверджено, що большевизм є тільки новою формою зростаючого російського імперіалізму. Поставлено вимоги, щоб західні потуги допомогли цим народам, які провадять боротьбу за залізною заслоною”.

Німецька Пресова Агенція (ГМБН) в своєму довгому комунікаті між іншим пише:

„...Побіда Заходу може бути запевнена лиш тоді — заявив під довготривалі оплески президент Я. Стецько — коли за залізною заслоною у відповідній ширині буде збудований і зміцнений другий фронт...”

Під час маніфестації було зачитано телеграми, надіслані українцями і білорусами з Еспанії, в яких висказують своє рішення високо тримати прапори боротьби за волю і незалежність. Голова Шотландської Ліги для Європейської Свободи — Джон Стюарт — у своєму листі публічно зажадав освободження всіх неросійських народів в СССР з-під контролю большевиків і піддержання їх допомогою.

Учасники маніфестації принесли зі собою транспаранти з гаслами: „Смерть Советському Союзові!”, „Розваліть тюрму народів!” і ін. Величезний напис „Воля народів — воля людині!” був удекорований прапорами 23-х східних народів...”

Ми не маємо тут можливості цитувати всі голоси і чужинецькі газети, які вмістили статті про маніфестацію 3-го червня; їх надто багато. Чужинецькі часописи багатьох країн вмістили повідомлення великих пресових агенцій, які надіслали на мітинг своїх спеціальних кореспондентів. Велике враження зробила на представників світової преси література АБН-у в англійській, французькій і німецькій мовах, яка була виставлена при вході на залу. Тут можна було бачити місячник „АБН-Кореспондент”, що виходить трьома мовами, дуже добре видану книгу про Конгрес АБН у Единбургу (англійською мовою), багатоілюстровану бро-

шуру „**Ми обвинувачуємо**” (німецькою мовою), **брошуру з промовою президента ЦК АБН Я. Стецька** (німецькою мовою), і багато-багато інших. Чужинецькі журналісти у великій кількості купували літературу АБН, виявляючи при цьому велике зацікавлення.

Всі нам відомі досі відгуки чужинецької преси про маніфестацію АБН, написані в надзвичайно прихильному до АБН дусі. Чужинецькі кінооператори (німецькі і американські а також наш український кінопродюцент п. Климчук) накрутили фільми з маніфестації, фрагменти якої демонструвалися в усіх кінотеатрах Німеччини, а також, за останніми відомостями, в Америці.

Поневолені Москвою народи ведуть свою ідеологічну офензиву на Заході в надзвичайно несприятливих умовах. Неросійські народи Советського Союзу були, як відомо, жертвами російського імперіялізму в 16-18 століттях. Протягом віків ці народи були позбавлені можливості сказати світові про свою національну трагедію і протягом віків зовнішній світ збирав інформації про ці народи від російських імперіялістів. В університетах цілого світу вже довгий час викладається історія поневолених Москвою народів у **фальсифікованій російськими імперіялістами формі**. Російська еміграція має старі зв'язки в колах Заходу, які панівний російський нарід розбудував протягом віків. Тому нічого дивного нема в тому, що коли в наслідок другої світової війни сотні тисяч емігрантів неросійських народів СССР опинилися на Заході, західний світ довгий час не міг зрозуміти, чому ці люди, всі як один, вимагають вигнання російських окупантів з їхніх країн. Представники поневолених Москвою народів, об'єднані в АБН, змушені були розпочати роз'яснюючу акцію в умовах, коли їх майже ніхто не розумів. Ці умови треба було добре знати, щоб належно оцінити наслідки ідеологічної роботи АБН на Заході.

Майже всюди, в усіх відповідальних установах, в редакціях великих газет, ворог мав своїх людей, свої добре розбудовані позиції. І тому дуже цікаво було спостерігати, як, саме, з цих установ і редакцій, де містилися найбільші гнізда ворожої пропаганди, поспівав артелерійський вогонь проти ворога.

Одним з найбільших бастионів білого російського імперіялізму була до останнього часу німецька газета „**Зюддойче Цайтунг**”.

На сторінках цієї газети з'являлися вже не один раз інспіровані російськими імперіялістами випадки проти визвольної боротьби поневолених Москвою народів, проти АБН. Ця газета й досі не помістила жодної прихильної статті про героїчну боротьбу УПА на території України, але надрукувала нещодавно велетенську статтю про діяльність НТС — невеличкої групи білих російських імперіялістів, які діють в районі німецького міста Франкфурту на Майні. І тому нічого дивного не було, що статтю „**Антибольшевицький Блок апелює до світу**”, яку газета „Зюддойче Цайтунг” опублікувала 4-го червня ц. р., біла російська еміграція сприйняла як вибух бомби у власному таборі. Бо в тій статті ясно і недвозначно було написано:

„Антибольшевицький Блок Народів (АБН) організував у переповненій залі Гофбройгаузу мітинг, у якому прийняли участь представники всіх національностей, що перебувають під советським пануванням, і на якому були прийняті резолюції проти російсько-большевицького імперіялізму. Присутні влаштували бурхливу овацію президенту Центрального Комітету АБН Ярославу Стецькові, який у Німеччині досі публічно не показувався. Він заявив, що „знищення советської тюрми народів шляхом національних визвольних революцій” уже почалося й буде доведене до кінця.

В односторонньому прийнятій резолюції була засуджена ідея панславізму, бо він служить лише російському імперіялізмові. Вільний світ мусить визнати право поневолених народів на національну самостійність і надати їй такі самі права, як іншим націям, відповідно до принципів Атлантийської хартії і Об'єднаних Націй. Найважливіша передумова для успіху психологічних заходів проти большевизму полягає в тому, щоб програми „Голосу Америки”, „ББС” і радіостанції „Вільна Європа” були змінені і щоб не зливали водою стремління народів до національної свободи...”

Кілька тижнів перед маніфестацією АБН, **мюнхенська радіостанція**, під впливом бурхливої пропаганди білих московських імперіялістів, подала радіопередачу, в якій у неприхильному світлі інформувала своїх слухачів про боротьбу поневолених Москвою народів за своє національне визволення. Але негайно після маніфестації, та сама радіостанція в своїй радіопередачі, заперечила свої попередні твердження. В цей день німецькі радіослухачі вперше почули такі слова по-радіо:

„Советський Союз мусить бути розчленований на національні держави. Лише тоді, коли це буде здійснено, Захід може розраховувати на тривалий мир”.

Офіційний орган американської військової влади в Німеччині, газета „**Ді Нос Цайтунг**“, до останнього часу не робила різниці поміж поняттями „народи Советського Союзу“ і „російський нарід“. Ця газета писала про проблеми Советського Союзу в дусі білого російського імперіялізму. І от, 4-го червня ц.р., „**Ді Нос Цайтунг**“ вмістила обширну статтю про маніфестацію АБН, повідомляючи, що представники „неросійських народів у сфері советського панування“ одноголосно вимагають „розчленовання советської тюрми народів, відновлення національних незалежних держав і обмеження російської держави етнографічними кордонами російського народу“.

Дуже характеристичним являється і такий факт: білі російські емігранти прийшли на мітинг з метою його зірвати, але коли побачили, з якою численною масою прихильників АБН їм доведеться мати справу, вирішили сидіти тихо, не сказавши жодного слова. „Контрнаступ“ їх обмежився лише тим, що

до будинку Гофбройгавзу, де на вулиці стояли натовпи прихильників АБН, під'їхала автомашина, скинула в одному місці купу летючок організації російських імперіялістів — „НТС-у“ і, боючись гніву народних мас, зникла безслідно в цю саму хвилину.

Антибольшевицька маніфестація АБН у Мюнхені була рівночасно рішучим і спонтанним протестом поневолених Москвою народів проти всіх імперіялістичних намагань російської еміграції втягнути свободолюбні народи в нове московське ярмо. Відгуки цієї маніфестації серед чужинецького світу вказують на це, що ця маніфестація в значній мірі свою ціль досягнула.

Цей спільний виступ української еміграції, з еміграцією інших поневолених народів СССР, перед західним світом, під прапорами АБН і з його ідеями вказує ясно, що **поневолені народи СССР є цим справжнім третім світовим чинником, без якого перемога московсько-большевицького імперіялізму є неможливою.**

І. Ж.

ВЕЛИКИЙ МАНІФЕСТАЦІЙНИЙ ЗДВИГ У ЛОНДОНІ

Велика українська маніфестація в Лондоні, організована 30 червня 1951 року Крайовим Комітетом СУМ-у з нагоди 10-ліття Відновлення Самостійної Української Держави, була першим так масовим і прилюдним здвигом українців у В. Британії.

Гарний, соняшний день 30 червня 1951 р., для українців у В. Британії перетворився в могутню маніфестацію душі й серця української еміграції, яка, плекаючи в глибині своєї душі ніким і нічим незатерті образи великого державного підйому 30 червня 1941 р., в десять років пізніше, на чужій, але гостинній британській землі, зуміла так **чітко й недвозначно виявити свої прагнення і ідейну солідарність у нерозривній пов'язаності з Воюючою Батьківщиною.**

Вже з самого ранку, в суботу, площа в Гайд Парку з боку широковідомого „Мербле Ерчу“ почала наповнятися сотками українців, що з усіх сторін, з найдалших закутин Англії і Шотляндії з'їжджаються на маніфестацію. Десятки автобусів замасні українськими національними прапорами проїжджають вулицями Лондону в напрямі Гайд Парку.

В год. 2-й попол., на площі зібралося понад 4.000 українців, а також поважне число чужинців між якими є багато британців. Кількість усіх учасників доходить до 6.000. Біля 700 сумівців в одностроях, між якими вирізняється група сумівців з Бельгії, які прибули на маніфестацію в гарних військових сумівських одно-

строях у мазепинках з тризубом, вмаршували на площу. На гарно зроблений трибуні видніє здалека мапа України, а по середині, державний герб — тризуб.

Здвиг починається піднесенням сумівського прапору і відчитанням Святочного Наказу. Священники Української Греко-Католицької Церкви і Української Православної Автокефальної Церкви — відправляють молитви. О. д-р. Дячишин в асисті о. д-ра М. Дзьоби відправляє молебен до Божої Матери, а о. прот. Молчанівський в асисті протодіякона Галицького відмовляє молитви за український нарід, за його волю й державу. Далше слідує посвячення сумівських прапорів і складання присяги сумівців. Це була глибоко зворушлива хвилина. **Українська молодь на хрест і на свою національну честь прирікала перед Богом і цілям українським народом віддати свою працю, чин, а навіть життя за Самостійну Соборну Українську Державу.** Слово за словом, з сильною вірою й рішучістю повторяли сумівці й сумівки за о. прот. Молчанівським слова присяги.

Гарними, повними патріотизму, словами вітає молодь і цілий здвиг о. д-р. Дячишин, висловлює переконання й віру, що ідеї, за які бореться український нарід — переможуть. **О. прот. Молчанівський, вітаючи учасників здвигу, в прекрасних словах змальовує героїчну боротьбу української молоді і всього українського народу за свою самостійність. Під-**

креслює героїську боротьбу сучасної Воюючої України, ставить за примір цілій українській еміграції, а особливо молоді, незламних бійців УПА, закликає до моральної і ідейної солідарності з Воюючою Батьківщиною й бажає молоді і всім зібраним у найближчому часі витати **Вільну Соборну Українську Державу** в Золотоверхому Києві і Львові. Його промова зробила на присутніх велике враження.

Спільною молитвою „Боже, вислухай благання” закінчується перша частина здигу. Понеслась могутня молитва-пісня, на хвилину заглушуючи шум великого міста, притягаючи в бік маніфестації очі тисячних мас британців, якими—як завжди—заповнений широкіший „Мерблс Ерч”.

Далі слідує промови й привіти, а їх є чимало. Перший виступ здигу лорд-барон **Оберон Герберт**. Він промовляє „від імені британців-приятелів українського народу”. З найбільшим признанням підкреслює героїчну боротьбу українського народу, особливо **УПА**, за його самостійність і твердо вірить, що він її досягне. Надає великого значення ідеї **України**, якою вона мобілізує весь світ, а передусім поневолені Московю народи, до боротьби з московсько-більшевицьким імперіалізмом. Відтак, закінчує свою промову в українській мові словами: „**Смерть Сталіну!**”, „**Слава Україні!**”. Промову лорда-барона **О. Герберта** приймають учасники маніфестації бурхливими оплесками.

Командант **Свята** відчитує цілий ряд писемних привітань: від **УДК в Белгії**, від **СГД** за підписом полк. **Долинського**, від **Головного Козачого Представництва в Німеччині**, від інж. **Левицького** в імені **Українських Інженерів у В. Британії**, від **Спільки Українських Робітників у Белгії**, від о. **кав. Гірняка** з **Рочдейло**, від **Об'єднання Українських Жінок у В. Британії** і ін.

Далі слідує усні привіти. Від **ЦК СКМ-у** виступає **З'їзд Голова п. Калыняк**, від **Проводу ЗЧ ОУН** складає привіт проф. д-р. **Б. Андрієвський**, від **СУБ-у** виступає інж. **Д. Скоропадський**. Він підкреслює завдання української молоді на чужині і значення Акту 30-го червня 1941 року, заявляючи, що „слава й честь пам'яті людям, що в найгірших умовах зуміли підняти український нарід до нового державного чину!” Голосним тричі „Слава”! — відповіли учасники здигу.

А ось передає привітання старенький князь **Карачевич-Токаревський**. Він учасник і активний широко-значний діяч української визвольної боротьби в 1917-21 рр., а зараз **Голова Делегатури АБН на В. Британію**. Як щирий український патріот, повний енергії й бадьорості виступає українську молодь з такою надією і вірою в неї і з таким переконанням, що вона завершить визвольний чин українського народу, — що учасники здигу не в силі здержатись від бурхливих оплесків. Від **Делегатури АБН у В. Британії** складає привіт інж. **І. Базовський**, він виступає також, як заступник Голови, в імені **Словацького Визвольного Комітету**. Бурхливими оплесками нагороджу-

ють учасники привіт п. **Мухи** від **Фронту Молоді АБН**. Від **Крайового Комітету СУМ-у** в **Бельгії** виступає **Голова п. Коваль**, від **ОБУВ у В. Британії** передає привіт **Голова сот. М. Дябога**. Від **Президії Ради СУБ-у** говорять ще д-р. **Коростовець**. Цілий ряд привітів слідує від інших народів: від лотиських виступає — п. **Бетманіс**, від чехів — п. **Лохер**, від поляків — п. **Рильські**, від білорусів — п. **Асіпович**.

Між запрошеними гостями бачимо також б. **Голову Державного Правління Я. Стецька**, **Ген. Вікар. о. міт. Малиновського**, п. **П. Рупейку** від **Литовсько-Американського Центру в Нью-Йорку** і п. **Драугас** від литовського часопису „**Дейлі Френд**” у **Чикаго**, п. **Добровольського** від поляків, п. **Пісецького** від білорусів і т. д.

Про українську визвольну боротьбу, значення Акту 30 червня 1941 р. і сучасні визвольні змагання українського народу — виголошує англійською мовою промову п. **Микла**.

Так точка за точкою, в візрцевому порядку проходить маніфестація. На площі збирається чимраз більше народу. Маніфестація притягнула масу глядачів неукраїнців. Крім української, чути мову білоруську, польську, литовську і т. п., а найчастіше англійську. Під легким подувом вітру мають десятки суміських прапорів, а на щоглах, поряд британського, гордо повіває синьо-жовтий прапор. Над головами учасників видніють десятки транспарантів англійською мовою. Вони найбільше промовляють до британців. Дуже болюче відчувається брак голосників, бо на цьому відомому публічному місці в Лондоні заборонено їх уживати. Хоч як промовці стараються голосно говорити, але їх голос розгублюється серед багатьох тисяч учасників. З великою цікавістю й напружено прислухуються британці промовам, але це доволі важко. На площу прибувають постійно нові учасники з англійської публіки і кількість інколи так зростає, що до деяких з них уже навіть не долітає голос промовців. Але зате транспаранти, хоч мовчазні, однак дуже багатомовні. На них вміщається вся правда про ССР, про визвольну боротьбу і ідеї українського народу, про героїчну боротьбу **УПА**, про державний Акт 30 червня 1941 року. На них видніють протести проти московсько-більшевицької тиранії і апеля до народів вільного світу допомогти поневолені народам у боротьбі за національні держави на руїнах ССР. На них горять ідеї АБН і державницькі стремління всього українського народу.

З найбільшим заінтересованням пропихаються британці до транспарантів, читають їх та просять додаткових інформацій від українців. Багато в цьому помагає література в англійській мові, особливо видана з нагоди маніфестації **Крайовим Комітетом СУМ-у**. В надрукованих летючках з'ясовано на історичному тлі волю і прагнення українського народу, значення Акту 30 червня, дію сучасних визвольних формацій на **Рідних Землях**, особливо **УПА** і т. п. Деякі британці заскочені цією маніфестацією, вони не можуть

з дива вийти, звідки взялося стільки українців, про яких вони так мало, або й нічого досі не чули. Їх заскочила й дивує **чіткість ідей**, під якими йде маніфестація, її різкий **антикомуністичний характер**, бо це вперше в Лондоні вони зустрілися з так великою антибільшовицькою маніфестацією і то зорганізованою... українцями.

Не уникнула маніфестація теж уваги комуністів. Вони вже на кілька днів перед нею плянували свою протипакцію. Уже в другій половині маніфестації вони групами підсуваються до неї і починають виголошувати свої промови. З ненавистю справжніх вислужників Москви накидаються на українців брудною лайкою. Це в більшості лондонське шумовиння, що складається з різних національностей британського Комонвелту, але справжніх англіців міх ними дуже мало. Між ними і тими британцями, які заступаються за українців, вив'язується гостра й завзята дискусія. Комуністи своїм криком стараються звернути на себе увагу учасників маніфестації, але основна їх мета — це спровокувати українців на фізичну реакцію в обороні власної честі й національної гідності. Але даремні їхні намагання. Сумівці-впорядчики, з національними опасками на руках, пильно бережуть порядку. Коли агресивність комуністів чимраз більшає, поліція категорично забороняє їм продовжувати свою акцію на терені маніфестації і змушує їх відійти на бік, де вони даліше виголошують свої промови, але без більшої участі слухачів.

В повному порядку маніфестація добігає кінця. Оплесками сприймають учасники резолюції, відчитані англійською і українською мовами, і маніфестацію закінчено національним гимном. Сумівські осередки відбувають ще дефіляду, а відтак починається розхід. Маніфестація закінчена.

Вже було біля 6-ої години, як учасники кидали площу маніфестації, щоб знову в год. 8-ій прибути до „Порчестер Голл“ на концерт влаштований сумівцями.

Під враженням маніфестації зроджується багато думок і споминів. Якось мимоволі перед очима виринають образи минулого, коли 10 літ тому, вулицями міст, містечок і сіл України проходили тисячні маси українського народу, **маніфестуючи свою волю й радість з приводу відновлення Української Державности**. Скільки радості, жертвенності й відданості своїй державі й народові можна було бачити на обличчях селян, робітників і інтелігенції. Їх були сотні, тисячі, мільйони... З того часу проминуло 10 років. Український нарід на Рідних Землях ще з більшим завзяттям і жертвенністю веде боротьбу за Акт 30 червня. Безсмертною славою й чинами, власною кров'ю й життям документують сотні тисяч бійців УПА і членів ОУН волю українського народу жити своїм вільним життям. А як українська еміграція, чи вона так, як рідний нарід на Землях готова своїми чинами доказати рішеність боротися все і всюди за українську визвольну справу?

В житті української еміграції у В. Британії знаходимо багато відрадних явищ, які підтверджують її

готовність служити визвольній ідеї українського народу. І ось ця маніфестація є одним із найбільш вимовних доказів. Біля 5.000 українців, які прибули на маніфестацію в Лондоні, є фактично одною сьомою частиною місцевого українського громадянства. Це не можна назвати буденним явищем, коли щоденний, або щосьомий українець, що пересуває на терені В. Британії, відбуваючи пересічно від 200 до 400 кілометрів дороги, втрачаючи 1-3 дні заробітної праці, не зважаючи на жодні матеріальні витрати й невігоди, прибуває до Лондону, щоб перед цілим світом заманіфестувати ідеї і цілі українського народу й заперестувати проти тиранії московсько-більшовицького імперіалізму. Понад 120 автобусів з українськими робітниками, що приїхали з усіх сторін британського острова є найкращим доказом про масову участь українського громадянства в цій маніфестації. А це не тільки доказ патріотизму, це рівночасно доказ **глибокого ідейного пов'язання з Воюючою Батьківщиною**, це доказ **сильного почуття обов'язку й готовості прийняти участь всюди там, де лунає голос протесту в обороні прав і волі українського народу**. І в цьому, власне, є головне значення маніфестації. Бо основною й суттєвою сторінкою маніфестації є **зміст цих ідей, ключів і мотивів**, які притягали до себе тисячі учасників. Багато фрагментів з цього здвигу підтверджують, що не задля розваг, навіть не задля мистецького милування ока й уха, робили учасники по кілька соток кілометрів. І в цьому полягає ввесь вияв патріотизму, солідарності з Воюючою Батьківщиною, почуття обов'язку і високий рівень державницької зрілості учасників маніфестації.

Вечером у великій залі **Порчестер Голл** відбувся концерт. Під невгаваючими оплесками виступають сумівські осередки з **Вольвергемпτονу, Ельвуден, Ковентри і Кідбі** з піснями й національними танками. На залі багато гостей англіців і представників поневолених народів; вони подивляють багатство й красу українських народних строїв і українського народного мистецтва. Пані **Гузар** і п. **Швед** танками „Думкою“ і „**Верховиною**“ очарували публіку, яка нагороджує їх невгаваючими оплесками. Оперний співак п. **Г. Шведченко** при акомпаньєменті п. **Олешкевича** відспівав „Україна“ і „**Не плач, не ридай стара мати**“, але бурєю невгаваючих оплесків змушений ще до двох надпрограмових пісень.

Майже всі точки концерту заслуговують на признання і концерт, як цілість, був чи не найкращим концертом, який дотепер відбувся на терені В. Британії.

Велика зала Порчестер Голл, хоч і має 1000 місць сидячих, вміщаючи іще кілька соток стоячих учасників, ніяк не могла помістити всіх присутніх, що майже через цілий час концерту стояли довкруги будинку. Тому належить справді висловити **співчуття й признання** за гідну поставу цієї маси учасників, а їх було мабуть більше як у залі, які, приїхавши

з далеких місцевостей, не мали однак нагоди побачити й почути концерт. Крайовий Комітет СУМ-у, намагаючись розв'язати хоч частинно такий невідрадний стан, під час перерви між першою і другою частиною концерту, заапловав до присутніх, особливо лондонців, щоб вони відступили свої місця для друзів, які чекають на вулиці, й дали їм змогу — хоч частинно — бути на концерті. Та все ж такі

при такій великій кількості людей лиш дуже мала частина могла з цього скористатися.

Маніфестацію 30 червня 1951 р. в Лондоні і вечором концерт, влаштований Крайовим Комітетом СУМ-у можна незаперечно зачислити до найсильніших і найглибших виявів життя й діяльності української еміграції, а особливо молоді у В. Британії.

О. Д. М.

За здоровий патріотизм української еміграції

Українська преса вже не раз забирала голос у справі т. зв. „позики визволення України“, проголошеної НРадю. Але ми змушені ще раз повернути до цієї справи, бо тут не ходить про це, скільки грошей збере НРада, тут ідеться про саму моральну суть, про етичне підложжя цієї „позичкової“ акції.

Сама „позичка“ для „визволення України“, без огляду на це, хто б то не був її ініціатором, є явищем ненормальним і чужим для української спільноти, тим більше на тлі сучасної визвольної боротьби на Рідних Землях. На Україні позичкову систему грабування українського громадянства завели большевики, закріплюючи при її допомозі свій режим, для поневолення України. Але український визвольний рух, який веде справжню визвольну боротьбу українського народу, ніде і в жоднім випадку не зтягає будь-яких „позичок“ на українське громадянство. Навпаки, український нарід з почуттям найбільшого патріотизму й жертвенності дає повну моральну й матеріальну піддержку УПА, ОУН і УГВР. Значить, що національна свідомість українського народу є на дуже високому рівні, тому він справу визволення України трактує як свою життєву справу, від якої залежить його даліше майбутнє.

На тлі так глибокого патріотизму, героїства й жертвенності українського народу на Землях, система „позичок“, що її намагається впровадити НРада на еміграції, виглядає не тільки дивним, нічим неоправданим явищем, але є в першу чергу незаслуженим моральним ударом по цілій українській еміграції. Це найбільш понижуюча форма, яку лише можна було видумати в сучасній ситуації. Виходило б, що в додатку до цих усіх тягарів, що їх переносить український нарід на Землях, українська еміграція докладала б ще свій, обтяжуючи його своїми „позичками“.

Ми, однак, не тільки віримо, але й знаємо, що українська еміграція вже десятками фактів доказала свою велику й примірну жертвенність для української визвольної справи, вона й зараз готова не „позичками“, а своїми справжніми щирими пожертвами помагати визвольній боротьбі українського народу. Неправдою є, що, мовляв, українська еміграція, маючи запевнення, що гроші, які вона тепер

складає, будуть їй пізніше повернені, виявить більшу жертвенність і довір'я до збіркової акції в користь визволення України. Такі твердження побудовані на грубій брехні і є зневагою для української еміграції.

Зате правдою є, що українська, як нова так і стара еміграція, щиро бажає волі своєму народові і не жалує своїх матеріальних засобів, що їх вимагає ведення й поширення української визвольної акції за кордонами України. Всім відомо, що нова українська еміграція, живучи в тяжких матеріальних обставинах по таборах ДП, власними силами розбудувала своє культурне, суспільне, наукове і політичне життя. Скільки різних установ, інституцій, шкіл, церков і т. п. постало на еміграції тільки завдяки великій жертвенності цієї вбогої, часто переслідуваної української еміграції. З якою великою жертвенністю відноситься українська еміграція до інших національних потреб, щедро даючи свої датки на УПА, Визвольний Фонд, на розбудову преси і т. п. Бо ця українська еміграція має перед очима свого Батьківщину, своїх матерів, батьків, жінок, дітей, братів, сестер, знайомих, ближчу й дальшу рідню, що осталися на Рідних Землях і в надлюдських обставинах, під жакливим терором ворога продовжують боротьбу за те, щоб їх син, батько, мати чи рідня, що опинилися на еміграції, могли повернутися на свою звільнену від тиранів землю. Чи ж може в будь-чому завагатися чи пошкодувати своїх матеріальних пожертв українська еміграція на те, щоб дати поміч своїм батькам, щоб якнайскорше зблизити день їх визволення і свого повороту на Рідну Землю?

Українська стара заоканська еміграція рівнож дала багато доказів своєї жертвенності й патріотизму. В час, коли сотки тисяч української нової еміграції опинилися поза рідними землями без політичної, моральної і матеріальної опіки, вона не „позичками“, а щедрими пожертвами доказала свою любов до старого рідного краю, до своїх земляків, що потребували негайної допомоги. Українська заоканська еміграція власними фінансовими засобами удержує цілий ряд своїх національних установ, інституцій, шкіл, церков, преси, видавництва і т. п. Немає най-

меншої підстави уважати, що для української еміграції заоксеном справа визволення України є байдужою, далекою та чужою і щойно „позичками” можна її включити в українську національно-політичну визвольну акцію. Треба тільки сказати їй правду, вказати на ясно означену ціль, дати їй підстави вірити, що складені нею пожертви будуть справді використані для визволення України, а вона напевно гідно сповнить свій національний обов'язок так, як це вже не раз робила.

Тому дуже дивно робиться, що НРада якраз навпаки вхопилася таких методів, на які жодне чесне міжпартійне об'єднання ніколи не повинно піти.

Якщо підійти до справи цієї „позички” більш практично, то зрозуміла річ, що треба дуже наївних людей, які могли б вірити, що справді ця „позичка” буде їм звернена в українській державі і це мало б бути причиною підписування ними „облігацій”. Це, очевидно, є абсурдом і застановлятися над цим не будемо, бо єдино суттєвою справою може бути тільки прагнення здобути українському народові волю, свою власну самостійну, соборну державу. Але справа тут, передусім, у формальній площині. Якщо вірити, що НРада є політичною репрезентацією на еміграції, а за словами її творців „навіть „урядом України”, то формально такими „позичками” стає обтяжений цілий український нарід. На хвилину повірмо, що НРада є справді „урядом України”, має право розписувати „облігації” на „позичку”, яка зобов'язує цілий український нарід, то матимемо таку картину:

Український нарід на Рідних Землях знаходиться сьогодні в жорстоких умовах терору, депортацій, переслідування, арештування, тяжких примусових робіт у концераційних таборах і т. п., але ворогові не здається, продовжує далі визвольну боротьбу, жертвуючи для неї не тільки своїм майном, але в першу чергу своїми синами, дочками а навіть малими дітьми. Українська еміграція помімо всіх злиднів, що їй доводиться переживати, все ж таки вже встигла влаштувати своє життя, забезпечити собі завтрашній день, а навіть і майбутнє. Український нарід на Землях навпаки, він у нужді, холоді й голоді бореться за кожний день свого існування. Вже сьогодні масмо певний образ сучасного стану на Україні: понищені села, міста, церкви, жалючий невільний стан у якому проживають колгоспники, робітники і інтелігенція, масові переселювання цілих сіл і т.п. Але цей образ далеко ще неповний, якщо уявити собі в якому стані будуть знаходитися українські землі по третій світовій війні, після національно-визвольної революції. Треба буде відбудовувати українські села, міста, фабрики й заводи, треба буде доложити максимум зусиль, щоб поставити на ноги господарсько-економічне життя, щоб розв'язати соціальні, культурні, політичні й інші проблеми. Україна буде в матеріальній, а навіть у духовій руїні, і український нарід всі свої зусилля мусить звернути на відбудову українського життя в усіх його площинах,

а, передусім, на скріплення української держави. Ось у такому загальному положенні українського народу, українська еміграція вертає до краю і ставить домагання, щоб на підставі заряджень якогось емігрантського міжпартійного органу, український нарід звертав „позичку”... українській еміграції. Треба дуже буйної фантазії, щоб можна подібними категоріями думати і мати моральну відвагу голосно про це говорити. Соромом палало б обличчя кожного українця перед рідним народом, коли б він заявив, що „позичав” гроші, замість жертвувати їх для визволення України. А це відноситься не тільки до нової, але й до старої української еміграції. Знаємо багато випадків в історії інших народів, що після війни еміграція цих народів з-за кордону помагає відбудовувати свій старий, щойно визволений край фінансовими жертвами та різними подарунками у виді таких речей, за які дуже тяжко в зруйнованій їх старій Батьківщині. Чи ж українська еміграція мала б навпаки, замість з поміччю, виступити з претензіями до свого народу? Напевно що ні! Можемо сміло заперечити такі висновки з „позичкової” системи НРади і з повною вірою ствердити, що українська еміграція доложитиме усіх старань, щоб допомогти українському народові у відбудові української держави.

Справа „позички” НРади була б, однак, далеко не повна, якщо б ми не звернули уваги на методи, які стосують „місцеві уповноважені” до українського громадянства під час стягування „позичок”. Базуємось на фактах з терену В. Британії, хоч немає причин уважати, що в інших країнах діється інакше. Є багато випадків, що такий „місцевий уповноважений” своєю поведінкою нагадує рівнож „уповноважених” для стягування „позичок” в одній „найдемократичнішій” країні. Там, так довго й безперервно мучать нещасного громадянина, вмовляють у нього „совєтський патріотизм”, доки він „добровільно” не згодиться підписати бажану ними суму на „позичку” державі. На жаль, дехто, власне з тих „місцевих уповноважених”, чи то з привички й практики, чи то з інших мотивів послуговується цими самими методами під час стягування „позичок” для НРади.

Не хочемо нікого оскаржувати, але не можна погодитися, щоб такими методами обнижувати глибокий патріотизм української еміграції, знеохочувати її та доводити до стану збайдужіння, викривляти її душу, національне почуття обов'язку та зводити її велику жертвенність до „позичкової” системи. Справу визволення України розуміємо як спільні зусилля всіх українців в краю і на еміграції, а до таких зусиль належить також і матеріальна підтримка визвольної справи. Хто веде справжню визвольну українську політику, в кого чисте сумління, в кого є ясно окреслена єдина мета, загальна національна ідея — той може сміливо, без будь-яких вагань звертатись до української еміграції за матеріальною підтримкою, що необхідна для української визвольної політики. Тут не треба жодних махінацій, не треба демагогії, облудної пропа-

ганди, обіцянок, „облігацій“, вмовлювання і т.п. — а треба тільки широко й одверто доказати ділами й чинами про справжню політичну роботу для визволення України, а українська еміграція напевно дасть свою матеріальну і моральну піддержку.

Але НРада, прийнявши, замість загально-національного, міжпартійний характер, уже з самого початку почала негувати волю й бажання українського громадянства. Через цілий час свого існування НРада постійно веде боротьбу з українським громадянством, яка позначилася розбиттям суспільно-громадського і церковного життя та десятками інших фактів. Брак віри у власну спроможність, у сили українського народу, брак загально-національної ідеї, негативна постава до УГВР, ОУН і УПА привели НРаду до стагу ізоляції від власного громадянства і від цілого українського народу та зробили її знаряддям у руках кількох емігрантських партій і груп. Вслід за цим НРаді забракло віри й моральної відваги звернутися до українського громадянства за матеріальною піддержкою. Проголошена „позичка“ для НРади є, власне, вислідом її деструктивної побудови і діяльності цих партій, які через НРаду ведуть свою партійну роботу, хапаючись таких методів, які для українського загалу є чужі й шкідливі. Так постало джерело таких фактів і випадків, які соромом вкривають обличчя української еміграції.

Ось перед нами один із засобів, який стосується для стягування „позичок“ НРаді — т. зв. „умова“. Такі „умови“ заключає „красвий уповноважений“ на В. Британію для стягування „позичок“ з „місцевим уповноваженими“, тобто з людьми, які безпосередньо стягають „позичку“ від громадянства. Зміст цієї „умови“ такий:

„Зобов'язуюсь усі інкасовані за облігації гроші переслати Краєвому Уповноваженому Панові М. Сахнові найпізніше за п'ять днів після одержання готівки, відрахувавши 10% належної мені провізії за переведення впису Позички Визволення України в призначеному мені районі...“.

Під такою „умовою“ власноручно підписується п. Сахно, як „красвий уповноважений“, і „місцевий уповноважений“, що бере на себе повищі „зобов'язання“. Ось така то доля „позички визволення України“. „Місцевий уповноважений“ одержує за свою „патріотичну роботу“ 10 відсотків провізії, скільки ж тоді „відсотків провізії“ одержує „красвий уповноважений“? Коли б навіть НРада вела справді визвольну політику, то якщо кожний „уповноважений“ обтягас собі „відсотки провізії“ (а скільки їх є?) за свою роботу, тоді з „позички визволення України“ мало що лишилось для самого „президента“ не то що для політичної роботи. Ми не дивуємось, що дехто з „уповноважених“ в „Українських Вістях“ і „Українському Слові“ демонстративно підписує „позичку“ НРаді, як доказ великого „ентузіазму“ українського громадянства, з яким воно ставиться до „проголошеної „позички“. Очевидно, що, після відтягнення „відсотків провізії“ за переведення

впису „позички“, „уповноваженим“ цілком вишлатись задекларувати прилюдно свою „позичку“ в цілі агітації для підвищення фреквенції серед громадянства, щоб збільшити свої дальші відсотки „належної провізії“. Так виглядає „позичка визволення України“. Громадянство підписує „облігації“ і дає гроші, „уповноважені“ беруть відсотки „провізії“, а український нарід мав би колись сплачувати „позички“, зятягнені НРадкою, чи точніше — „уповноваженими“.

Стверджуючи цей факт, нам рівночасно прикро, що такі речі діються серед української еміграції і не один дійсний український патріот падає жертвою несовісних людей. Знаємо, що НРада негувала досі всі бажання української еміграції, але все ж таки, хочеться вірити, що в НРаді є ще й такі люди, які повинні на повищій факт відповідно zareагувати, прилюдно його засудити і винних потягнути до відповідальності. Найвищий уже час покінчити з балумученням української еміграції, бо ось такі факти сильніше промовляють до українського громадянства, як усі „заклики“ до сплачування „позички“ НРаді, без огляду на це хто під ними не підписувався б.

О. Д.

М. Босслав

МАТИ

Пролог

Тя рожі дві найкращі дав нам, Боже, —
Благословений Твій, Владико, дар!
Тя біля них поставив на сторожі
Святу любов — безсмертний неба чар.

Тя все, що мав, у них вложив, Єгово, —
І серце й душу, сонце і весну,
І вічну таємницю святість криви,
Вогонь і силу велетня грізну.

О, запах їх такий п'яний, здоровий,
Теплінь із них всерайська б'є,
Палас квіт пречистою любов'ю.

О рожі Божі — Вя життя моє —
Я віддыхаю Вашим ароматом —
Вітчизно, й Мати!

„Українські поети, письменники, мистці, люди науки, працівники преси на еміграції! На українських Землях цілком задупшена українська вільна наука і культура. В глибоке підпілля загнане вільне слово. В цих умовах на Вас спадає велике завдання розбудувати українську культуру і науку, збагачувати її окарбниці новими цінностями і надбаннями. Край з радістю відмічає сьогоднішні творчі здобутки української еміграції на полі науки і культури і закликає до ще більших зусиль в цьому напрямі“.

(Зі „Звернення Воюючої України“)

В полоні самообману

(З приводу нової консолідаційної гарячки)

Ніяка опозиційна преса не привитала так захоплено т. зв. консолідації на громадському відтинку в Німеччині, як націоналістична на континенті. Під кутом емоції таке становище націоналістичної преси є зрозуміле. Націоналісти **поступають щиро**, без задніх думок, **в ім'я вищих інтересів нації**, відсуваючи завжди на задній план інтерес групи, а ставлять інтерес народу, загалу, цілості. Вони радо, хоч часто легкодушно, прощають помилки других бо вірять у **перевагу доброго в українській людині**. Вони почуваються ніяково, коли їм закидають і приписують „партійні інтереси” й тому поступаються не раз там, де ніяк, у перспективі майбутнього, не доцільно цього робити і то не в ім'я групового, а загально-національного інтересу. Тому не раз ця добродушність виходить не тільки в некористь самих націоналістів, але й цілої української справи.

Якщо є якабудь українська політична сила, яка ставить націю понад групу й понад **усе**, то нею є лише українські націоналісти-революціонери. Але під тиском демагогії емігрантських партійних груп, вони, щоб вибузтися навіть тіні закиду, йдуть не раз на такі поступки, які приносять більше шкоди, як користи. Багато можна простити політичному противникові, але **не все...** Тим більше, коли він приходить із задніми думками й плянами, з каменем за пазухою.

Нас тривожить, передусім, притуплення агресії думки, ідеї, віри в свою правду серед частини нашого активу. Противники націоналістів, цебо національно-визвольного табору, атакують їх з усіх боків, вони відмежовуються від них, де це лише можливе, але для баламучення загалу часто **крадуть їх гасла, їх цінності**, вбираючи їх у чуже пір'я. Вони творять усюди, де тільки мають на це змогу, нові культурні, громадські, харитативні і т. п. товариства й установи, роблять їх своїм партійним знаряддям, ламаючи на кожному відтинку громадський правопорядок і національну солідарність. Жодні договоропня їх не зобов'язують, вони їх ігнорують та використовують для своїх егоїстичних, часто групових цілей. Навіть на самому „консолідаційному” з'їзді ЦПУЕ, ті самі колишні диверсанти, з якими ЦПУЕ „консолідувалося”, не завагалися виступити з новими проєктами „консолідації”, ламаючи попередньо узгоднені, щоб змусити до капітуляції здорові сили громадянства перед розкладовими, деструктивними елементами всяких СУН-ів. Уявімо собі, що щось подібного зробили б націоналісти чи їх прихильники? Скільки було б шуму, крику, обвинувачень і прокльонів...

А так групка людей, що викликала диверсію в українському громадському життю, замість бути вдяч-

ною, що громадянство в своїй великодушності прощає їм за їх руйницьку роботу, пробує далі, де лише може, знову наступати. Тому важко схвалювати такі засади консолідації, де немає щирости, пошановання громадського порядку безпосереднього виборчого права українського громадянства і відповідальности перед ним. Тому нічого дивного, що кілька днів пізніше на сторінках націоналістичної преси ми прочитали про нову диверсію проти УСХС, яку зробили ті самі люди, які щойно недавно „консолідувалися” на відтинку ЦПУЕ.

Противники національно-визвольного табору, не потрапивши перемогти його прямим наступом, пішли на розсаджання його зсередини. Вони рішили продістатися, при допомозі самих націоналістів, до цих інституцій, що зберігають суспільно-громадські закони, стоять на площині загально-громадській, маючи за собою увесь національно-політично свідомий український громадський елемент, який всесторонньо підтримує національно-визвольний табір. Під шумною назвою „консолідації” вони проникають у центральні установи української еміграції, щоб зсередини розпочати свою руйницьку роботу, роз'єднуючи українську еміграцію на цілий ряд нових груп і відламів.

Був час, уже тут на еміграції, що національно-визвольний табір також був в опозиції, але ніде на жодних теренах націоналісти не виступали проти центральних установ, не валили їх, але вели конструктивну опозицію всередині. Так само було й колись у 30-тих роках на ЗУЗ, де націоналісти вели безкомпромісовий **ідейний наступ** на українські центральні установи, напр., на „Рідну Школу”, „Просвіту” і т. п., але ніколи не виходили з них, не творили інших подібних інституцій, а намагалися, з успіхом, спрямовувати їхню діяльність на правильні рейки. Хоч як важкі були тоді умовини, але українські патріоти, які тоді керували цими інституціями, робили все, що було в їх силі, щоб піти назустріч націоналістам, які хоч і атакували їх, але ніколи не виходили поза межі пристойности, враховуючи теж їх важку ситуацію. Націоналісти тоді, так, як і сьогодні, маючи за собою народні маси, ніколи не надживали свого впливу на них для цього, щоб завалити щирі й віддану працю у центрах наших громадських інституцій тих українських патріотів, які інакше думали, як вони, але все ж на увазі мали добро української справи. Але сьогоднішнє емігрантське звиродніння деяких груп пішло так далеко, що лякаєшся сідати за один стіл із своїм політичним противником, бо не відомо, чи він ще має в серці Україну, чи лише свої особисті й партійні егоїстичні цілі, які об'єктивно йдуть на користь чужим силам.

Найперше для правильного розуміння ідеї консолідації треба усвідомити наступне: ніде й ніколи в жодному суспільстві не буде однозгідности, хіба в сталінському. Різниця думок, поглядів і акцій — це природне явище. Але таке зрізничкування суспільства не є трагедією. Воно є джерелом росту, здорової реалізації, змаганням за краще служіння своїй батьківщині. Через те, що, напр., у В. Британії є опозиція в парламенті до однопартійного уряду В. Британія нічого не тратить, що не має коаліційного уряду. „Консолідація“, якої в нас прагнуть наші політичні противники — це фактично є застій, „уравніловка“, тенденція до пеанів у честь божків, які мали б незмінно сидіти на своїх стільцях, байдуже, що в минулому стільки лиха накоїли українській справі.

Як, отже, треба розуміти консолідацію на суспільно-громадському відтинку?

Це є респектування принципів суспільної моралі, громадського правопорядку, здорових ідей демократії, волі більшості. Всяка справжня й здорова опозиція має бути в лоні громадських організацій, а ніколи поза ними. Інакше всякі договорювання в громадських справах поза громадськими організаціями є неможливі. Не можуть партійні діячі закулісовими договорами рішати про обсадження місць у громадських центрах, бо керівників громадських центрів мають тільки право вибирати члени цих інституцій. Тому і в рамках ЦПУЕ його члени мали б бути вибирати нову управу і лиш вони мали право ставити в своєму проводі колишніх СУН-івців. Можна дуже сумніватися, чи склад проводу теперішнього ЦПУЕН був би такий, як зараз є, якщоб його вибір був відбувався, без закулісних переговорів, вільним вибором громадських зборів.

Ніколи не можна з диверсантами, як рівнорядними партнерами, без визнання ними їх помилок і засад правопорядку, переговорювати, бо це деморалізує загал і заохочує до нової диверсії так, як це промовисто підтвердив мюнхенський інцидент з УСХС. Диверсії можна простити помилки тоді, коли вона знову визнає закони громадського правопорядку й заявляє бажання їх респектувати. Коли цього немає, всяка консолідація є механічно-поверховною, і завтра повториться знову така сама диверсія.

Кожна консолідація може бути щойно тоді успішною, коли вона відбуватиметься на засадах суспільно-громадського порядку, починаючи з низів, і буде рівночасно під наглядом-контролем цілого українського громадянства. Об'єднання назовні, а всередині розсварення, поділ на секти, групи, кліки і т. п. — не принесе ніколи українській справі сподіваної користі, а навпаки — стає ядром неперебірливої міжпартійної боротьби, завогноє пристрасті та веде до руїни всіх дотогочасних надбань і здобутків. Нарід можна консолідувати тільки в грандіоз-

них акціях, у великих задумах, проводжуваних у житті, великими ідеями й плянами дій, для яких мобілізується все здорове громадянство. Не за консолідацію сліпих з видючими, але за консолідацію всього здорового, творчого, патріотичного громадянства, за єдність широких народних мас — треба змагатися.

Наша орієнтація повинна бути оперта на здоровий інстинкт української еміграції, а не на партійні розсварені групки, групи, кліки й котерії. Тільки з таких засад треба розцінювати кожну консолідацію в усіх ділянках українського політичного, національного й суспільно-громадського життя.

(—ич)

М. Босслав

ЧОРНОЛІСЬКІ ВАТРИ

Люблю я вас, ватри, у темному борі,
Люблю я ваш усміх веселий, яркий.
Люблю, як над вами тихесенько вгорі
Потонуть у мріях хороші зірки.

У будні жорстокі лиш ваші
Я чую цілунки гарячі, п'янки.
Я п'ю їх, я п'ю їх так жадібно з чапії,
Як подих весінніх пахучих садків.

О, скільки то дум біля вас народилось,
Тоді як завзяттям горіла душа!
Я згадую завжди вас щиро та мило,
Хоч у серці грімить бурі і шал.

26.II.1947 р.

(Зі збірки „Непокірні Слова“)

„Батьківщина уважно прислухається до всього, що діється серед української, як старої так і нової еміграції. Український народ пильно слідкує за тим, чи фронт на еміграції йде крок в крок з фронтом на Землях, чи від нього не відстає, не заломлюється. Народ є вправі вимагати щоб українська еміграція ні в чому не відставала на висоті завдань, що історія поставила перед нею.

Воююча Україна насамперед вимагає, щоб українська еміграція гідно і відповідально репрезентувала свій народ і його визвольну боротьбу перед зовнішнім світом“.

(Зі „Звернення Воюючої України“)

З ПРЕСОВОГО ФІЛЬМУ

ДЕРЖАВА ЧИ ФЕДЕРАЦІЯ?

„Українські Вісті“, з дня 14 червня ц.р., вмістили інтерв'ю свого кореспондента К. Варваріва з д-ром Марголіном.

П. Марголін у своїм інтерв'ю розподіляє американських українців на три групи, цебто: на прихильників „гетьманської форми влади“, на прихильників „сил - ної влади тоталітарної системи“ і на прихильників „старих традицій демократичного українського руху“. Сам п. Марголін, очевидно, є гарячим прихильником цієї третьої групи і форму „демократичної“ влади він уявляє собі тільки на принципах федерації Східної Європи. На федерацію Східної Європи, на думку п. Марголіна, ставить кожний „тверезо думаючий американець“, але знаючи, що ледви чи народи поневолені московським імперіялізмом бажатимуть собі федерації, він висловлюється, що „треба спочатку дати їм можливість запровадити у себе лад і свободу“, значить — приспати їх чуйність, а згодом накинати федерацію. Речником такої федерації, як виходить із інтерв'ю п. Марголіна, мала б бути Америка. В цьому інтерв'ю так і читасмо:

„...Кожний тверезо думаючий американець гадає, що для того, щоб збудувати велику федерацію на Сході Європи, треба спочатку дати кожному з народів можливість запровадити лад і свободу у себе дома... А вдалися федерації тільки в Америці і маленькій Швейцарії, бо ці федерації були договором вільних, суверенних і рівноправних партнерів, у даному випадку штатів чи кантонів“.

„Українські Вісті“, за словом п. Марголіна, це одна з 2-3-х газет, що „тримають основну традицію українського демократичного руху та більш-менш відповідають і тим принципам, які були покладені в основу американської Деклярації Незалежності й конституції“.

На основі цього інтерв'ю виходить, що офіціоз УНРади „Українські Вісті“ повністю поділяє погляди п. Марголіна на федерацію Східної Європи, тобто з Москвою, в якій Україна так, як Пенсильванія в рамках США, була б „вповні вільна й рівноправна“, або як якийсь швейцарський кантон у рамках Швейцарії.

Яка ж різниця між поглядами п. Кенана, який, згідно з бажанням Керенського, пропонує Україні

бути Пенсильванією і згідно з офіціозом УНРади, який, як каже сам Марголін, більш-менш відповідає тим принципам, які покладено в основу американської конституції, тобто переклавши на зрозумілу мову, — в основу конституції „Об'єднаних Держав Сходу Європи з Росією“?! Як не „Союз Республік“, то „Федерація Східної Європи“, але зміст їх нічим різнитись не буде. Колись наші соціялісти просили в Керенського, щоб хоч автономію дав Україні, а потім Винниченко просив бодай „української мови“, а сьогодні УНРада просить для України ролі Пенсильванії в рамках „великої федерації“.

Ось у цьому й бачимо основні різниці, дві концепції, що їх видвигає з одного боку — український визвольно-революційний табір, а з другого боку — УНРада.

Ми підтримуємо нинішніх хмельничан, мазепинців, петлюровців, а НРада підтримує кисілів і винниченків.

НРада прагне „рівноправності у великій Федерації Східної Європи“, а ми прагнемо тільки Самостійної Соборної Української Держави.

Український нарід уже має досить „рівноправності-самоопреділення, вплоть до отделения“ в рамках „Советського Союзу“ і не бажає собі ще й таких прав у „великій Федерації Східної Європи“, де Україна мала б бути стейтом чи кантоном, без власної армії, без міністерства закордонних справ, без власного суверенного уряду й парламенту, а все це мало б бути в новому Вашингтоні-Москві — центрі „великої федерації“.

Або ж ще одна аналогія: Україна мала б бути Баварією, чи якимсь Гессеном у рамках „Федеральної Республіки Східної Європи“. Це не важко, що ця „Федерація“ мала б іншу назву. СССР теж має іншу назву, як б. царська тюрма, але суть московську.

Але і п. Марголін і „Укр. Вісті“, і НРада, і всі ці „власти імуці“, що хотіли б Україні накинати нову форму поневолення під маскою федерації, дістануть одпакову відповідь від усього українського народу: Геть з кожною федерацією, лише Самостійна Соборна Українська Держава є єдиною й справжньою ціллю українського народу, за яку він бореться й буде боротися аж до перемоги!

БЕЗ ОУН НА МАНІВЦЯХ

У цьому самому числі „УВ“ є відповідь УНРади Закордонному Представництву УГВР в справі консолідації. НРада категорично вимагає від ЗП УГВР, щоб воно визнало НРаду за „єдиний політично-державний центр“, який, як „законодавчий орган“, підпорядковує собі цілість визвольної боротьби українського народу, тобто УПА й УГВР.

Тон цієї „відповіді“ є радше понижуючим для ЗП УГВР ультиматом, який узалежнює дальші розмови між НРадою і УГВР від прийняття поставлених передумов. У тій „відповіді“ поставлено закид, що „статут УГВР та її офіційні заяви, з яких виходить, що УГВР має компетенції функції державної влади в Краю, — створює колізії з існуванням та

дією Державного Центру Української Народної Республіки”.

Як не дивно, але емігрантські фракції НРади, за підписом п. С. Барана вимагають від українського народу, від його збройного рамени — УПА і від Револьюційно-Політичного Визвольного Керівного Органу — УГВРади, яка в плече-в-плече стоїть разом з українським народом на Землях у боротьбі за УССД, підпорядкування емігрантському міжпартійному центру самозванців, який, назвавши себе „урядом”, веде свою безвідповідальну партійну й групову політику.

Ще більше дивує, що при такій поставі НРади, ЗП УГВР уважає такі „переговори” з партійними

фракціями НРади за гідний і чесний поступок по відношенні до УГВРади. З офіційних заяв УГВР на Землях ясно виходить, на яких засадах є можлива співпраця з іншими політичними середовищами, що постають на еміграції, але ЗП УГВР, навпаки, як покірне телятко, дає себе бити по лобі партійним банкрутам, які приготують Україні ролю Пенсильванії в новій „Федерації Сходу Європи”.

Відсепарувавшись від ЗЧ ОУН, ЗП УГВР чимраз більше зближається до своїх соціалістичних колег, тому й не бачить витвореного ними курйозу в питанні визвольної політики закордоном і визвольно-революційного політичного Представництва Воюючої України.

Н. Д.

П о ж е р т в и

НА ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ:

З нагоди Воскресення Христового, на прийнятті в П-ва **Карчевських** і **Гуди**, з ініціативи п. Д. Єйни, гості зложили — 2 ф. 14 ш.

Пані **П. К.** з м. **Болтону** жертвувала на Визвольний Фонд — 3 ф.

З нагоди вінчання П-ва **Мацеви**, в. м. **Гудерс-фільд**, з ініціативи пп. О. Шпака і В. Кіндрата гості зложили: В. Чайківський — 5 ш., І. Тимчак — 10 ш., П. Януш — 10 ш., І. Склінар — 2 ш., В. Рудник — 10 ш., П. Малдрик — 10 ш., О. Шпак — 10 ш., В. Кондрат — 5 ш., П. Гончар — 1 ф., В. Луцик — 10 ш. З. Сокавронюк — 5 ш., О. Стасюк — 5 ш., В. Шат — 2 ш., В. Садівський — 5 ш., Г. Костюк — 1 ф., С. Михальський — 2 ш. 6 п., Г. Головчак — 10 ш., В. Красовський — 5 ш., І. Гуряк — 10 ш., Ф. Андрієшин — 5 ш., Д. Гришко — 2 ш., Є. Мазер — 2 ш. 6 п., І. Хить — 2 ш., Д. Мацько — 2 ш., М. Перон — 10 ш., Г. Гошовський — 2 ш. 6 п., М. Мацелко — 1 ф., І. Пиварчук — 5 ш., М. Мазарик — 2 ш. 6 п., І. Білоусько — 2 ш. 6 п., П. Рябий — 2 ш. 6 п., М. Сатур — 1 ф., А. Сидор — 5 ш.

З нагоди уродин **Любкн Доскоч**, у м. **Болтоні**, з ініціативи п. Т. Старчак, на Визвольний Фонд зложили: М. Продиус — 2 ш., І. Матвієшин — 5 ш., О. Федоренко — 4 ш., Ф. Панечко — 2 ш. 6 п., Г. Вовк — 5 ш., В. Доскоч — 5 ш., І. Пахолок — 2 ш., Т. Калита — 3 ш., Т. Старчак — 5 ш., Т. Кохан — 2 ш.

З нагоди хрищення **Олексі** — сина П-ва **Токарів** у м. **Брадфорд**, з ініціативи п. П. Василюка гості зложили — 3 ф. 8 ш.

З нагоди хрищення **Антон** — сина П-ва **Поліщуків** у м. **Галіфаксі**, з ініціативи п. Очобрука зложили: В. Єфримчук — 4 ш., І. Полішук — 10 ш., Заворотинський — 4 ш., С. Дрегун — 5 ш., Т. Хотинель — 5 ш., М. Хотинель — 3 ш., П. Слотва — 5 ш.

Гурлінський — 1 ш., Е. Маркевич — 4 ш., В. Панасюк — 2 ш., Н. Н. — 2 ш. 6 п., О. О. — 4 ш. 6 п.

З нагоди Христового Воскресення, під час спільного прийняття в м. **Галіфаксі**, з ініціативи п. Стеблини на Виз. Фонд зложили: М. Називальський — 5 ш., М. Зарицький — 4 ш. 6 п., І. Демянчук — 4 ш., Т. Г. — 2 ш. 6 п., В. Стеблина — 2 ш. 6 п., М. Сибліна — 2 ш., Д. Босак — 2 ш. 6 п., В. Демянчук — 2 ш. 6 п., Т. Морозовський — 2 ш. 6 п., А. Кіт — 2 ш. 6 п., С. Королюшин — 2 ш. 6 п., Г. Шинух — 2 ш. 6 п., В. Комаринський — 2 ш. 6 п., Н. Торян — 2 ш., Ф. Юшка — 2 ш., В. Панасюк — 1 ш. 6 п.

На хрестинах Богдана — сина П-ва **Наумиків**, у м. **Олдам** 29.4.1951 р., з ініціативи М. Я. присутні гості зложили — 1 ф. 15 ш.

З нагоди вінчання П-ва **Марії** і **Стефана Вихрій** 12.5.51 р. в **Голінвуд-Менчестер**, з ініціативи п. Г. Захарко, присутні гості зложили: П-во **Марія** і **Степан Вихрій** — 2 ф., **Кравець** — 2 ш., М. Косик — 2 ш. 6 п., Р. Гавриляк — 2 ш. 6 п., Савчук — 2 ш., Трусь — 1 ф., **Банацький** — 2 ш. 6 п., М. Вихрій — 8 ш., В. Вихрій — 5 ш., **Галандий** — 5 ш., **Саликовський** — 2 ш., **Громадка** — 5 ш., **Равчук** — 2 ш., **Томас** (анг.) — 2 ш. 6 п., Г. Захарко — 5 ш.

На хрестинах у П-ва **Бодиар** у м. **Марпле**, гості зложили на Виз. Фонд — 1 ф. 10 ш. 3 п.

З нагоди Воскресення Христового українська громада в **Дарлей Мор Гостель**, з ініціативи пп. Цісарського і П. Гупала на Виз. Фонд зложила — 6 ф. 8 ш.

На хрестинах у П-ва **Боднарців** у м. **Менчестері**, з ініціативи п. Т. Жарковського на Виз. Фонд зложили: М. Боднар — 5 ш., Т. Жарковський — 5 ш., Пилипюк — 10 ш., **Березецький** — 5 ш., В. Мельниченко — 5 ш., Б. Боднарєць — 5 ш., інші — 10 ш.

З нагоди спільного свяченого в місцевості **Кеннок**, з ініціативи В. В. присутні зложили на Виз. Фонд — 5 ф. 7 ш. 6 п.

На хрестинах у П-ва А. і Г. Слобода 27.5.51 р., з ініціативи п. Воловець на Виз. Фонд зложили: Г. Свобода — 1 ф., пп. Рафяки — 5 ш., Воловець — 1 ф., О. Маркевич — 10 ш., пп. Романкові — 2 ш., М. Керата — 10 ш. 6 п.

На весіллі в П-ва Пуцків у м. Транент (Шотляндія), з ініціативи п. Іриса, гості зложили на Виз. Фонд — 2 ф.

НА ФОНД УПА ЗЛОЖИЛИ:

З нагоди Воскресення Христового, на прийнятті в П-ва Сливки, гості зложили на Фонд УПА — 1 ф. 13 ш.

На спільному свяченому в місті Кітслей, у п. Богача, з ініціативи п. Воробця на фонд УПА гості зложили — 1 ф. 2 ш.

На хрестинах першої донечки Лариси в П-ва Дерех у Нотінгемі, з ініціативи п. Стасіва на Фонд УПА гості зложили — 2 ф. 16 ш.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВИЗ. ШЛЯХУ”

З нагоди вінчання П-ва Демчуків, у Брадфордї присутні гості зложили на Пресовий Фонд „В. Ш.” — 1 ф. 17 ш. 6 п.

З нагоди вінчання П-ва Когут у Лондонї, з ініціативи п. Процика на Пресовий Фонд „В. Ш.” зложили: В. Когут — 1 ф., О. Комаринський — 3 ш., присутній — 3 ш. 9 п., присутній — 2 ш., І. Гранківський — 5 ш., В. Янцюк — 2 ш., М. Мило — 2 ш., Є. Курпіль — 2 ш., А. Лісовський — 10 ш., Кильнер — 2 ш., І. Процик — 3 ш., Д. Лозинський — 3 ш.

НА ФОНД АБН

На хрестинах у П-ва Савків у м. Дройльзден б. Менчестеру, з ініціативи п. С. Кельнера, гості зложили на АБН — 1 ф. 19 ш.

З кольпортажї укр. часописів п. Видра зложив на фонд АБН — 1 ф. 3 ш. 10 п.

Всім жертводавцям складаємо щирю подяку. Молодим парам, батькам і похресникам бажаємо багато щастя й щасливого життя.

В цій жорстокій боротьбі рівної якій не знає історія, не сміє стояти осторонь жоден українець, жодна українка. В ній мусять приймати участь всі українці, не зважаючи на те, де вони сьогодні знаходяться. На Вас, брати наші, розкидані по чужині, Воююча Україна дивиться як на відтинок єдиного фронту нашої великої боротьби, яка має загальнолюдське значення. Воююча Україна дивиться на Вас як на бойовиків великої визвольної справи, які відкрили фронт в західній Європі, країнах Америки, Австралії, скрізь де живе хоч би один українець. На Ваші позиції Воююча Україна шле Вам бойовий братній привіт.

* * *

Не зважаючи на всі неймовірні труднощі, Воююча Україна боротиметься так завзято, як вона боролася дотепер, не жалюючи ні труду, ні крові.

Воююча Україна робитиме все, що в її силах, щоб український народ якнайшвидше і раз назавжди побудував свій величний Храм Волі, щоб Ви могли вернутися в Україну не як наймити, а як її вільні господарі.

(Зі „Звернення Воюючої України”)

УВАГА!

УВАГА!

ВЖЕ ПОЯВИЛАСЯ В ПРОДАЖУ НАЙБІЛЬША ДОСІ
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

п. 3.

UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT IN MODERN TIMES

by

OLEH MARTOVYCH

INTRODUCTION BY JOHN F. STEWART

Гарне мистецьке оформлення, ілюстрована, 176 стор., на доброму папері — є одним з найкращих українських чужомовних видань. Поручаємо всім українцям придбати цю гарну книгу а також вручити в подарунок своїм британським приятелям і знайомим, щоб запізнати їх з українською визвольною боротьбою, особливо в теперішньому періоді.

Замовляти можна в нашому Видавництві.

Одним із наших основних обов'язків закордоном — є широко інформувати чужинців про Україну і її героїчну боротьбу за свою суверенну державність.

Тому кожний свідомий українець чи українка, повинні масово поширювати серед британців і чужинців наші видання англійською мовою. Інформуючи світ про визвольну боротьбу Воюючої України про вклад і значення України в боротьбі за побудову вільних національних держав на Сході Європи — Ви здобудете Україні приятелів, а рідному народові заощадите кровавих жертв на шляху змагань за УССД.

Постарайтеся, щоб кожний Ваш друг чи приятель британець перечитав слідуєчі видання англійською мовою:

- 1) „Convention of Delegates of the Resistance Movements of the Anti-Bolshevik Nations”. By John F. Stewart — price 6 d.;
- 2) „Red Russia and the Independence Movements in the U.S.S.R.”. By John F. Stewart — price 1 sh.;
- 3) „The Russian Danger — Europe's only Defence”. By Jaroslav Stetzko — price 6 d.;
- 4) „The Workers in Soviet Russia”. By John F. Stewart;
- 5) „The Streight and Weakness of Red Russia”. (Congress of Delegates of Independence Movements within the U.S.S.R. held in Edinburgh), Introduction by John F. Stewart — price 4 sh.;
- 6) The „Sick Man of Europe”, by Professor Lew Shankowsky, Introduction by John F. Stewart — price 6 d.;
- 7) „Will there be a Revolution in the Soviet Union?”. Data gathered from Original Documents of the National Underground Movement in Ukraine. Introduction by John F. Stewart — price 6 d.;
- 8) „Ukrainian Resistance and its Leader”, Introduction by John F. Stewart — price 6 d.;
- 9) „U.P.A.”. The Story of the Ukrainian Insurgent Army and the Ukrainian Red Cross. Introduction by John Stewart — price 6 d.

ЗАМОВЛЕННЯ ПРОСИМО ВИСИЛАТИ НА ТАКУ АДРЕСУ:

Ukrainian Publishers Ltd., 28 Minster Road, London N. W. 2.

або

Mr. Bohdan Tarnawsky, 6 Mansion House, Edinburgh 9, Scotland.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ”

У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Річна передплата 18 ш

Піврічна передплата 9 ш

Тримісячна передплата 4 ш. 6 п.

Ціна і примірника 1 ш. 6 п.

В інших країнах — у переліченні на валюту даної держави.